

*Nosaltres* 30 ANYS  
DE L'ESTATUT  
D'AUTONOMIA

## UNIVERSITAT D'ALACANT

Manuel Palomar Sanz  
RECTOR

Carles Cortés Orts  
VICERECTOR DE CULTURA, ESPORTS I POLÍTICA LINGÜÍSTICA

### EXPOSICIÓ

NOSALTRES. 30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

#### PRODUCCIÓ

Museu de la Universitat d'Alacant

#### ORGANIZACIÓ I COORDINACIÓ

Francisco Sevillano

#### DISSENY

Bernabé Gómez Moreno

#### MUNTATGE

Serveis tècnics de la Universitat d'Alacant

#### COL-LABOREN

José David Alpañez Serrano  
Stefano Beltrán Bonella  
Sofía Martín Escribano  
Remedios Navarro Mondéjar

### PUBLICACIÓ

#### COORDINACIÓ

Francisco Sevillano  
Nuria Fernández

#### TEXTOS

Francisco Sevillano

#### DISSENY

Bernabé Gómez Moreno

#### COL-LABOREN

Arxiu de la Democràcia, Universitat d'Alacant  
Arxiu del Congrés dels Diputats  
Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana  
Biblioteca Central Pere Ibarra, Elx  
Biblioteca Universitària, Universitat d'Alacant  
Diari *El País*, Madrid  
Diari *Información*, Alacant

EDITA: Museu de la Universitat d'Alacant  
FOTOMECÀNICA I IMPRESSIÓ: Quinta Impresión, S.L.  
ISBN: 978-84-95990-97-6  
DIPÒSIT LEGAL: A 767-2012.

© De l'edició, Museu de la Universitat d'Alacant, 2012  
© Dels textos, els autors, 2012  
© De les imatges, els autors, 2012



Universitat d'Alacant  
Universidad de Alicante

Vicerektorat de Cultura, Esports i Política Lingüística



mua

Museu Universitat d'Alacant  
Museo Universidad de Alicante



GENERALITAT VALENCIANA  
CONSELLERIA DE GOVERNACIÓ

## *Nosaltres* 30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

### **P. 4 |** PRESENTACIONS

**P. 9 |** ALBIÑANA, Josep Lluís, 30 anys després: per què una autonomia feble?

**P. 18 |** SANTACREU, Josep Miquel, De País Valencià a *Comunidad Valenciana*: una decisió de les Corts espanyoles de 1982

**P. 26 |** SÁNCHEZ, Remedios, 30 anys de convivència democràtica al si d'un jove estat social, democràtic, de dret i descentralitzat

### **P. 33 |** EXPOSICIÓ

**BLOC I** Mobilitzacions  
9 d'octubre

**BLOC II** El procés preautonòmic  
Semblances biogràfiques  
L'Estatut

**BLOC III** La llengua  
Els símbols

**La reforma de l'Estatut**

### **P. 55 |** ANNEXOS: DOCUMENTACIÓ

VITRINES  
CARTELLS



L'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, el text fonamental que regula el nostre autogovern, compleix 30 anys, un temps excepcional en el transcurs de la nostra història com a poble, en què hem sigut capaços de construir junts una societat lliure, solidària i cohesionada, unida en pla d'igualtat a la resta dels pobles d'Espanya i capaç de mirar al futur amb esperança i valentia.

En 1982 es va obrir una nova etapa per a nosaltres, un escenari distint en què tindríem major protagonisme per a pronunciar-nos sobre les qüestions fonamentals que ens afectaven. El text estatutari ens va permetre posar en marxa les nostres institucions pròpies i apropar el poder de decisió a tota la ciutadania. Inauguràvem així una nova manera de fer política, més pròxima i atenta a les necessitats reals d'una societat, en constant transformació, que aspirava a majors cotes de benestar.

Aquell gran projecte pel qual la Comunitat Valenciana va apostar en 1982 és avui, tres dècades més tard, una realitat consolidada. Junts hem viscut intensament uns anys que podem qualificar, sens dubte, com els millors de la nostra història. Junts hem abordat grans empreses, com la de fer realitat una societat avançada, més exigent com més va i també més preocupada per les necessitats de tots els seus membres. El benestar que hem aconseguit i pel qual avui continuem lluitant és el fruit d'un gran treball conjunt, un esforç que ens ha il·lusionat a tots i que naix del convenciment que units podem aconseguir qualsevol meta que ens proposem.

L'Estatut, dins del marc constitucional espanyol del qual és part fonamental, ha presidit la realització del gran treball que vam assumir i que avui té continuïtat en les generacions més joves. La reforma de 2006, que amplia el nostre horitzó d'autogovern i ens dóna noves eines per a continuar construint la gran casa comuna,

significava un nou impuls en el camí iniciat en 1982 i renovava el consens bàsic per a fer de la Comunitat Valenciana un gran espai compartit, un punt de trobada des del qual continuar apostant junts per una Espanya i una Europa cada vegada més modernes i pròximes a totes les sensibilitats i realitats que representen.

30 anys després, el gran acord que va donar origen a l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana continua vigent i és, més que mai, necessari. Nous reptes s'obrin davant de nosaltres avui i hem de continuar treballant units per a mantenir tot el que hem aconseguit i per a arribar a noves fites per al nostre poble. La voluntat d'acord i l'esforç compartit, que estan en la base de l'Estatut i de la nostra voluntat d'autogovern, seran sens dubte els millors punts de partida per a seguir endavant.

Aquesta exposició que commemora el 30 aniversari de l'Estatut ens mostra un bon nombre de pàgines brillants de la nostra història i ens anima a endinsar-nos en la realitat de la Comunitat Valenciana des d'una nova perspectiva: la que ens ofereix un text legal que ha propiciat el desenvolupament d'una societat de què ens sentim plenament orgullosos. Espere que siguin moltes les persones que, a través dels seus continguts, coneguen millor l'apassionant moment històric, que fa trenta anys van viure aquesta terra i la seua gent, en què comença un camí que arriba fins als nostres dies i segueix amb pas ferm cap al futur.

Alberto Fabra Part  
President de la Generalitat Valenciana



## PRÓLOGO

El Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana, el texto fundamental que regula nuestro autogobierno, cumple treinta años, un tiempo excepcional en el transcurso de nuestra historia como pueblo en el que hemos sido capaces de construir juntos una sociedad libre, solidaria y cohesionada, unida en plano de igualdad al resto de los pueblos de España y capaz de mirar hacia el futuro con esperanza y valentía.

En 1982 se abrió una nueva etapa para nosotros, un escenario distinto en el que tendríamos mayor protagonismo para pronunciarnos sobre las cuestiones fundamentales que nos afectaban. El texto estatutario nos permitió poner en marcha nuestras instituciones propias y acercar el poder de decisión a todos los ciudadanos, inaugurando una nueva manera de hacer política, más cercana y atenta a las necesidades reales de una sociedad en constante transformación y que aspiraba a mayores cotas de bienestar.

Aquel gran proyecto por el que la Comunitat Valenciana apostó en 1982 es hoy, tres décadas más tarde, una realidad consolidada. Juntos hemos vivido intensamente unos años que podemos calificar sin duda como los mejores de nuestra historia. Juntos hemos abordado grandes empresas, como la de hacer realidad una sociedad avanzada, cada vez más exigente y también cada vez más preocupada por las necesidades de todos sus miembros. Ese bienestar que hemos alcanzado y por el que hoy seguimos luchando es el fruto de un gran trabajo conjunto, un esfuerzo que nos ha ilusionado a todos y que nace del convencimiento de que unidos podemos alcanzar cualquier meta que nos propongamos.

El Estatuto, dentro del marco constitucional español del que forma una parte fundamental, ha presidido la realización de esa magnífica tarea que asumimos y que hoy tiene continuidad en las generaciones

más jóvenes. La reforma de 2006, que amplió nuestro horizonte de autogobierno y nos dio nuevas herramientas para seguir construyendo esa gran casa común, significó un nuevo impulso en esa andadura que emprendimos en 1982 y renovó aquel consenso que fue básico para hacer de nuestra Comunitat un gran espacio compartido, un punto de encuentro desde el que seguir apostando juntos por una España y una Europa cada vez más modernas y próximas a todos las sensibilidades y realidades que representan.

Treinta años después, aquel gran acuerdo que dio origen al Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana sigue vigente y sigue siendo, más que nunca, necesario. Nuevos retos se abren ante nosotros hoy y debemos seguir trabajando unidos para mantener todo aquello que hemos conseguido y para alcanzar nuevas metas para nuestro pueblo; y esa voluntad de acuerdo y ese esfuerzo compartido que están en la base de nuestro Estatuto y de nuestra voluntad de autogobierno serán sin duda los mejores puntos de partida para seguir adelante.

Esta exposición que conmemora el 30 aniversario del Estatut nos muestra un buen número de páginas brillantes de nuestra historia y nos anima a adentrarnos en la realidad de la Comunitat desde una nueva perspectiva, la que nos ofrece un texto legal que ha propiciado el desarrollo de una sociedad de la que nos sentimos plenamente orgullosos. Espero que sean muchas las personas que, a través de sus contenidos, conozcan mejor esa apasionante enrucijada histórica que hace treinta años recorrió este territorio y sus gentes y desde la que emprendió un itinerario que llega hasta nuestros días y se prolonga con pasos firmes hacia el futuro.

Alberto Fabra Part  
Presidente de la Generalitat Valenciana

Ara fa trenta anys, va ser sancionat el marc jurídic estatutari que, a l'empara de la Constitució espanyola, ha permès el desenvolupament de la vida política i l'exercici dels drets dels valencians i valencianes mitjançant la recuperació de l'autogovern.

La Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, va ser la manifestació de la voluntat autonòmica del poble de les tres províncies valencianes després de l'etapa preautonòmica.

La Universitat d'Alacant participa en els actes commemoratius del trentè aniversari organitzant l'exposició «Nosaltres. 30 anys de l'Estatut d'Autonomia». Com a entitat preocupada per la difusió del coneixement i la cultura, la Universitat d'Alacant és fidel a les seues finalitats públiques, i vol contribuir a la convivència democràtica i al diàleg cívic de tots els valencians i valencianes des del compromís amb la història més recent.

Manuel Palomar Sanz  
Rector de la Universitat d'Alacant



Hace ahora treinta años, fue sancionado el marco jurídico estatutario que, al amparo de la Constitución española, ha permitido el desarrollo de la vida política y el ejercicio de los derechos de los valencianos y valencianas mediante la recuperación del autogobierno.

La Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, fue la manifestación de la voluntad autonómica del pueblo de las tres provincias valencianas tras la etapa preautonómica.

La Universidad de Alicante participa en los actos conmemorativos del trigésimo aniversario con la organización de la exposición «Nosaltres. 30 anys de l'Estatut d'Autonomia». Como entidad preocupada por la difusión del conocimiento y la cultura, la Universidad de Alicante es fiel a sus fines públicos, y quiere contribuir a la convivencia democrática y el diálogo cívico de todos los valencianos y valencianas desde el compromiso con la historia más reciente.

Manuel Palomar Sanz  
Rector de la Universidad de Alicante

## NOSALTRES

L'exposició «Nosaltres» s'emmarca dins dels actes commemoratius que la Universitat d'Alacant porta a terme amb motiu del trentè aniversari de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, aprovat a través de la Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol.

S'ha optat, per aquest motiu, per convertir l'Estatut en el punt nuclear de l'exposició. L'objectiu és destacar-ne el caràcter de norma institucional bàsica de la Comunitat, nascuda del consens de les principals forces polítiques valencianes que van voler recuperar l'autogovern fent ús del dret a l'autonomia que la Constitució espanyola reconeixia a tota nacionalitat; no sense abans, per a aconseguir-ho, recórrer un camí políticament ben llarg i tortuós.

L'Estatut d'Autonomia va possibilitar la recuperació de l'autogovern del poble valencià i de les seues institucions, i així, l'exercici de les competències assumides dins del marc constitucional, com correspon a la seua condició de nacionalitat històrica. Posteriorment va ser objecte d'una important reforma en virtut de la Llei Orgànica 1/2006, de 10 d'abril, a fi d'adequar el text a la nova realitat social, política i cultural de la Comunitat Valenciana, amb la incorporació de totes aquelles competències assumides des de 1982 i que no hi apareixien incloses, com també d'altres de noves, que permeten a la Comunitat, dins del marc constitucional, disposar d'un important sostre competencial.

Al voltant de l'Estatut d'Autonomia s'ha produït, a més, un important desplegament normatiu, que conforma un patrimoni legislatiu propi en el qual s'arreglen els signes d'identitat de la Comunitat Valenciana, que també han sigut recollits en l'exposició.

Nuria Fernández  
Francisco Sevillano  
Comissaris de l'exposició

La exposición «Nosaltres» se enmarca dentro de los actos conmemorativos llevados a cabo por la Universidad de Alicante con motivo del trigésimo aniversario del Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, aprobado a través de la Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio.

Se ha optado, por ello, por convertir al Estatut en el punto nuclear de la misma. El objetivo es destacar su carácter de norma institucional básica de la Comunidad, nacida del consenso de las principales fuerzas políticas valencianas que quisieron recuperar el autogobierno haciendo uso del derecho a la autonomía que la Constitución española reconocía a toda nacionalidad; no sin antes, para conseguirlo, recorrer un camino largo y tortuoso políticamente.

El Estatut d'Autonomia possibilitó la recuperación del autogobierno del pueblo valenciano así como de sus instituciones, y con ello, el ejercicio de las competencias asumidas dentro del marco constitucional, como corresponde a su condición de nacionalidad histórica. Con posterioridad, fue objeto de una importante reforma en virtud de la Ley Orgánica 1/2006, de 10 de abril, al objeto de adecuar el texto a la nueva realidad social, política y cultural de la Comunitat Valenciana, con la incorporación de todas aquellas competencias asumidas desde 1982 y que no aparecían incluidas, así como otras nuevas, que permiten a la Comunitat, dentro del marco constitucional, gozar de un importante techo competencial.

En torno al Estatut d'Autonomia se ha producido, además, un importante desarrollo normativo, que conforma un acervo legislativo propio en el que se recogen los signos de identidad de la Comunitat Valenciana, que también han sido recogidos en la exposición.

Nuria Fernández  
Francisco Sevillano  
Comisarios de la exposición



## 30 ANYS DESPRÉS: PER QUÈ UNA AUTONOMIA FEBLE?

J. Ll. Albiñana

Magistrat

Expresident del Consell Preautonòmic

No podeu saber la satisfacció que em fa aquesta participació. Per a mi, que visc ja molts anys a Benicàssim (Plana Alta) i sóc nascut a València, aquesta petició de la Universitat d'Alacant és un fet molt entranyable perquè em dóna l'ocasió de sentir-me a casa, que és una casa molt gran. Tal com deia un gran escriptor, «El meu poble és aquell en què dic *bon dia* i algú em contesta *bon dia*, i quan sento la resposta en una altra llengua, m'adono que estic fora». Per aquest sentiment de complicitat us estic molt agraït i sempre estaré al vostre servei.

Aquest 30è aniversari del primer estatut coincideix amb la pitjor crisi econòmica i social que hem conegut fins ara. Una desfeta que, a colps de misèria, ens sorprèn dia a dia amb el desmantellament de la cohesió social i una insolidaritat hostil. Mai no he pogut oblidar un record de la meua infància: la imatge d'una dona gran, amb mocador negre al cap, asseguda en un balancí a la porta de sa casa; mirava amb ràbia com la Comissió Judicial treia la resta dels mobles, perols, cassoles, trastos. Algú ens va dir als menuts que era pels deutes del fill, jugador de cartes. Crec que aquesta visió em va dur a la meua professió. La crisi, però, ens dóna l'oportunitat no tant de fer un repàs cronològic, com una mena de recordatori *cum laude*, als trenta anys d'autonomia, sinó, contràriament, de fer-li un control de qualitat, per a analitzar quin valor afegit té l'autonomia per a eixir de la crisi.

La meua tesi és que si la Generalitat ens abandonara de sobte, el buit no ens enfonsaria. A diferència dels forats negres de l'univers, la contracció de totes les institucions que identifiquen la Generalitat Valenciana (Presidència, Corts, Consell de Cultura, etc.), envers un mateix punt i fins a l'infinit, no crec que provocara una força d'atracció que ens engoliria fins a fer-nos desaparèixer. No. Pense que, si això passara, les coses continuarien més o menys igual. Els serveis que avui depenen de la Generalitat passarien a ser de gestió municipal o tornarien a l'estat, una possibilitat que avui dia és un desig de molts.

Justament, la importància de qualsevol institució o persona es pot mesurar per les conseqüències que tindria la seua desaparició. En el cas de la Generalitat Valenciana, la desaparició no podria igualar mai el sentiment que provocaria la desaparició de l'ajuntament del poble on vivim o d'una filà de moros i cristians, per posar un exemple. Així doncs, la reacció més immediata a l'obra construïda per la Generalitat té una presència feble en les nostres vides, el que en diuen perfil baix, com el d'una persona que no destaca massa. I això no va bé al que representa ser el govern del nostre país.

I, si estic encertat, trobe tres raons per a explicar aquesta feblesa de la Generalitat Valenciana davant la nostra societat civil. Deixeu-me aclarir que si pense així no és perquè crega que els valencians siguem una «societat inorgànica», tal com va dir en

una ocasió el president Lerma. Aquesta definició no em diu res, no sé què significa, però m'esgarrija per la semblança amb aquella democràcia inorgànica amb què es qualificava la dictadura franquista. Tampoc no crec en la tesi que sosté que el sentiment provincial és superior a l'autonòmic, perquè aquest argument ha sigut recolzat –i finançat– des de sempre per les respectives institucions provincials, que tenen una escassa representativitat democràtica. Les causes de la feblesa, a parer meu, són aquestes:

### **1a: la feblesa de partida**

Els últims 30 anys la Generalitat no s'ha pogut enfortir perquè el seu va ser el naixement d'un infant en el qual mor la mare. Una mort causada, a més a més, per una doble traïció.

Quan els parlamentaris de la segona legislatura, reunits sota l'ombra de la magnòlia a Benicàssim, aprovaven el primer estatut, van rematar el treball dels parlamentaris de la primera legislatura, perquè abandonaven els compromisos assumits pels partits de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals (només hi eren el PSOE i el PCE, la UCD no) i traïen el Compromís Autonòmic signat solemnement al Palau de la Generalitat el 9 d'octubre de 1978 pels quatre partits parlamentaris (PSOE, UCD, PCE i AP) i pels no parlamentaris (Partit del Treball, URV, Unió Democràtica del País Valencià, Partit Carlista i PSUPV). En el número 4 del Butlletí Oficial del Consell podeu llegir el compromís explícit de treballar tots plegats per a aconseguir l'autonomia del País Valencià per la via del 151 de la Constitució espanyola.

Permeteu-me que m'ature a explicar això, estic segur que altres no ho faran. La Taula de Forces Polítiques i Sindicals anava per davant de l'oposició de l'estat i creà un organisme unitari on hi havia tota l'oposició democràtica del País Valencià. Una gamma de partits polítics que anava des de la democràcia cristiana (UDPV) fins a partits situats ideològicament a l'esquerra del PCE. Després de la creació de la Taula, a tot l'estat s'unificaven la Junta Democràtica i la Plataforma de Convergència, cosa que va comportar

un pacte entre PCE i PSOE i l'eixida d'independents perquè la Junta reclamava una transició presidida per un govern independent. Aquella era una qüestió que dividia l'oposició i enfrontava els comunistes amb els socialistes. La Taula s'hi va anticipar i superava aquesta conflictiva reclamació demanant un doble procés constituent per a l'estat i per al País Valencià, atès que durant la Segona República ens havíem quedat a les portes, per a penes uns quants dies: els parlamentaris havien de reunir-se a l'Ajuntament de València per a redactar l'estatut d'autonomia, però la revolta militar ho impedí.

Aquesta petició o compromís de la Taula es va incloure en les reivindicacions signades en l'anomenada Plataforma d'Organismes Democràtics (POD) que, a tot l'estat, va concentrar tots els organismes unitaris de l'oposició democràtica, entre els quals hi havia la important i decisiva Assembla Democràtica de Catalunya, un organisme polític de gran força mobilitzadora que en la Diada de 1976 treia al carrer prop d'un milió de persones per a demanar l'autonomia. La POD i la Plata-Junta van acordar nomenar una comissió (la Comisión de los Nueve) per a negociar, amb el president Suárez, la vertadera transició cap a la democràcia. Només hi hagué una reunió, Suárez arraconaria aquella comissió anticipant-se-li: legalització del PCE, retorn del president Tarradellas, Llei per a la Reforma Política, etc. Però, tot i que aprofitaren l'oportunitat de la reforma, els partits de la Taula mantenien els compromisos signats. Entre altres raons, perquè les mobilitzacions populars els tenien assumits.

Ara bé, els flamants parlamentaris del plenari no estaven pel tema. Era força evident que només mitja dotzena d'ells s'havien assegut alguna vegada al voltant de la Taula. La immensa majoria no havia assistit mai a cap reunió de la Taula, ni volia reconèixer els seus compromisos. Aquella evidència, unida al meu recel sobre la regulació constitucional de les preautonomies, provocaria que em negara a convocar el plenari per la por que em feia la majoria de parlamentaris. El temps em donà la raó perquè mai va redactar un estatut d'autonomia, ni tan sols va convocar una reunió



per a nomenar una ponència. Com a conseqüència d'aquesta situació quasi esquizofrènica, entre la voluntat dels parlamentaris de la primera legislatura i els compromisos pendents, signats només pels partits de l'oposició democràtica, vaig prendre com a president del Consell Preautonòmic la iniciativa de renovar els acords històrics de la Taula, amb la participació de la dreta parlamentària i fins i tot dels partits no parlamentaris que podrien comptar amb representació municipal en les següents eleccions locals. A més a més, la via del 151 era l'única que ens garantia l'exercici bàsic d'un autogovern amb facultat exclusiva per a regular les seues eleccions.

Transformada aquesta iniciativa de la Presidència del Consell en un mandat explícit després de les eleccions locals de 1979, vaig promoure una campanya en solitari per a aconseguir els acords municipals adients. La resposta dels ajuntaments va ser tan càlida i espectacular com el refredament dels parlamentaris de la segona legislatura, dels dirigents dels partits i –per què no dir-ho– de la majoria de consellers. Malgrat aquestes discretes resistències, la resposta va ser unànime: més del 95% dels ajuntaments, que representaven més del 90% de la població del País Valencià, va demanar l'autonomia. I abans de transcórrer els sis mesos del primer acord (Picanya i Bellreguard, el 25 d'abril de 1979), es van lliurar les actes enquadrades al ministre corresponent a Madrid. Però la via constitucional per a aconseguir un autogovern s'havia tancat ja. Veus rellevants del PSOE i d'UCD havien donat l'alarma per la *deconstrucció* de l'estat –de l'estat centralista, és clar– i els acords dels ajuntaments del País Valencià no servien gens. Els d'Andalusia, presentats al mateix temps i sense que la província d'Almeria arribara al 50%, sí que s'acceptarien; coses del cinisme polític. Hi havia dues raons: Adolfo Suárez necessitava els vots del Partit Andalucista per a superar un vot de censura al Congrés dels Diputats i Felipe González no podia donar l'esquena al seu poble. Pels interessos de l'un i de l'altre, l'Estatut d'Andalusia va ser aprovat per referèndum i guanyà un autogovern semblant en poders al de les autonomies històriques.

Nostres no. Les peticions dels nostres ajuntaments foren silenciades, amagades amb l'escàndol de l'abandó del PSOE al Consell Preautonòmic, decidit a Alacant el 21 de desembre de 1979 per l'executiva de Joan Llerma. L'últim dia d'aquell mes, el Congrés dels Diputats, amb els vots d'UCD i del PSOE, aprovava la Llei de Referèndum, que tenia la conseqüència singular de tenir efectes retroactius per a obligar els ajuntaments a tornar a decidir si volien una autonomia per la via del 151 o per la via de l'article 143 de la Constitució. Una maldestra maniobra política per a aturar definitivament aquelles reivindicacions autonòmiques de la Taula de la clandestinitat o del Compromís Autonòmic quan la primera legalitat democràtica.

En base a aquesta doble deslleialtat, els parlamentaris de la segona legislatura van aprovar l'Estatut de la *Magnòlia* a Benicàssim, que va ser ratificat pel Congrés dels Diputats a Madrid. Una criatura salvada en la UVI pel traspàs de les reivindicacions massives del poble del País Valencià. Però els padrins van disfressar l'orfanat com solen fer els rics de tota la vida: omplint el bressol de regals, afegint a un estatut com el de Múrcia o la Rioja més competències mitjançant una llei especial (la LOTRAVA), votada pel Congrés dels Diputats en agraïment a la contenció. Allò era una làpida per a la famosa Batalla de València, que havia servit per a justificar l'estratègia d'impedir al poble valencià la possibilitat de votar el seu autogovern i guanyar poder constituent.

## 2a: la feblesa de la política autonòmica valenciana

Curiosament, la mateixa excusa ha fet que la política dels partits majoritaris, que durant aquests 30 anys han conduït la Generalitat Valenciana, haja mostrat una política autonòmica molt feble. Quasi amagada en l'ombra i visible rarament per la claror de la llum de l'ajuntament que els ha fet costat: l'Ajuntament de València. I és que les polítiques del PSOE a la Generalitat i del PP a l'oposició semblaven les d'una potència que administra un territori en conflicte intern: la pau s'imposa per a distanciar-se de les causes del conflicte. Els dos partits es presentaven com a repre-

sentants d'una tercera via, que suposava l'alternativa més adient per a les tesis enfrontades en la Batalla de València. El resultat fou que perderen el poder en mans d'Unió Valenciana i González Lizondo, líder dels regionalistes, seria segon alcalde de València i president de les Corts Valencianes. El PP reaccionaria abandonant descaradament la tercera via, per a assumir les tesis d'Unió Valenciana i engolir definitivament aquest partit. La tesi dels socialistes no ha passat de presentar-se com una alternativa menys roïna que la radicalitat del PP en política autonòmica.

Al capdavant, tota aquesta política té el denominador comú de ser patriòticament espanyolista, amb un tint regionalista i provincialista i un rerefons d'enemistat o distància amb la Generalitat de Catalunya, que és vista com l'enemic de referència. Només això pot explicar un fet tan injustificable com la història dels repetidors de TV3, muntats gràcies a Acció Cultural, de la qual són responsables per igual els dos partits que han governat la Generalitat Valenciana. El valor afegit a aquesta política pel lideratge dels presidents de la Generalitat Valenciana és també escàs, ja que no responen a les característiques d'un autèntic líder. Em referisc al que, l'any 2004, afirmava A. Kojève en *l'Essai sur l'autorité*: «El cap té autoritat perquè té dades sobre el futur, concep plans i projectes, mentre que el altres són curts de vista i venen només dades immediates, necessitats del dia.»

La característica més comuna als presidents és ser homes fidels als seus partits. No em sorprèn, era l'objectiu de Suárez quan va decidir muntar un partit i presentar-se a les eleccions constituents. Necessitava homes i dones que, tot i ser part del poder franquista provincial o regional, no donaren imatge de pertànyer al règim perquè havien estat en una segona fila, allunyats del nucli del poder. Aquesta discreta *buffer zone*, estratificada a nivell local, provincial o regional, era la fórmula escaient per a crear un partit polític des del poder i seguir governant; una mena de PRI, però a l'espanyola. Els socialistes hi coincidien en la necessitat d'improvisar els quadres i la militància que no havia tingut en la clandestinitat. El PSOE era, més aviat, una

marca política a la qual enganxar gent de tot arreu, que tenia en comú el fet de no sentir-se del règim. El pes internacional que donava suport a aquesta marca era un valor afegit. No hem d'oblidar tampoc el finançament que els bancs espanyols donarien a aquests dos partits, i no a la resta, en les primeres eleccions constituents. És un aspecte de la Transició que cal tenir en compte, perquè els primers interessats a accedir a mercats exteriors com l'europeu o el nord-americà eren els banquers i això era impossible amb un franquisme sense maquillar. Desgraciadament, no s'escriurà mai la història secreta dels milions de prestats a la UCD –780, segons crec– i al PSOE –500, diuen– per a la campanya electoral.

La política de desactivació del conflicte duta a terme per la Generalitat Valenciana ha produït, però, un efecte molt positiu: la societat civil valenciana ha fet un pas endavant, enfortint uns lligams culturals i fins i tot compartint uns projectes polític o econòmics com no mai no havíem conegut. És el cas de la recuperació de la música, amb més cantants i grups que mai, després de la quasi desaparició de la Nova Cançó, encara gloriósament viva en Raimon o en el grup Al Tall. L'absoluta indiferència de la Generalitat, per no dir l'hostilitat de Canal 9 o Ràdio 9, ha generat una nodrida representació de cantants i grups en valencià molt diversificada: des del rock metàl·lic a la música clàssica, passant pel folklore comarcal i la fusió tan de moda ara. El mateix passa en el camp de la literatura i la investigació històrica o lingüística. Allà on siguen Enric Valor, Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Manuel Sanchis Guarner o Ovidi Montllor deuen estar molt contents d'aquesta collita que és el seu llegat. I tot al marge i a pesar del silenci de la Generalitat Valenciana.

També em sorprèn gratament que el corredor mediterrani siga una reclamació tan potent de la societat valenciana que el mateix Molt Honorable ha hagut d'assumir-la i enfrontar-se a la política general del seu partit. Pel que fa a l'ensenyament, em quede bocabadat en veure el treball de professionals anònims sense l'ajuda i molt sovint amb l'enfrontament de la Conselleria. Així doncs, crec que el millor fruit d'aquests 30

anys d'autonomia ha sigut collit al marge de la política autonòmica, si és que identifiquem amb aquest concepte la política de les institucions creades per l'Estatut d'Autonomia.

### 3a: la feblesa democràtica del marc constitucional

En el camp del dret penal i per a rebutjar proves que hagen violat drets fonamentals, ha tingut un èxit extraordinari la teoria de la fruita de l'arbre enverinat. Tinc molt present aquesta teoria quan faig una valoració dels 30 anys d'autonomia, perquè considere que l'autonomia valenciana és la fruita de l'arbre enverinat de la Constitució espanyola de 1978. Hem passat molts anys amb aquesta Constitució que, com els artistes que no volen retirar-se, té el glamur reduït a un espès maquillatge que no li tapa les arrugues. La Constitució se'ns ha quedat antiga, rígida i, a més a més, inútil davant de la crisi que ens colpeja. És hora de dir la veritat, el que des de fa alguns anys pensen moltes persones, sobretot les que hem viscut la famosa Transició, i de la qual ens han presentat la Constitució com el millor fruit. L'expressió d'un èxit produït tots plegats, els polítics i el rei, com un exemple per al món sencer, despertant fins i tot enveja. Al capdavant, ha estat presentada com una mena d'episodi històric amb colorit d'epopeia. Aquesta ha sigut la idea del màrqueting.

Però amb el pas del temps els colors se li han destenyit i ara mostra el seu aspecte real d'una Constitució rígida, d'escassa qualitat democràtica, inútil i amb el pes insuportable d'allò que interessava a la societat autoritària de la dictadura franquista. Que mai no n'ha restat despenjada. Ja és hora d'acabar amb la ximpleria de la clàssica cercavila per al *laudem et glori-am* de la Constitució espanyola de 1978 i donar pas a un debat, a una reflexió sobre les solucions que aporta o no als problemes de la realitat actual.

Per a aquest debat, la meua aportació, en primer lloc, és demanar perdó a les dues o tres generacions que ja han passat des del temps que vaig ser un dels primers signants d'aquesta enganyosa carta magna. I perdó també per a les generacions futures

fins que arriben a un nou procés constituent. En descàrrec meu, puc assegurar pel meu honor que vaig participar-hi creient de debò que estàvem construint una «transició de la dictadura franquista a la democràcia». Però tant els esdeveniments següents com els resultats amb el pas del temps, insistisc, s'han encarregat de difuminar aquells alegres colors d'epopeia quasi heroica per un gris embrutit i han revelat l'autèntica finalitat que perseguia la Constitució. No era més que la fórmula per a maquillar el llegat del dictador, ja que als amos de l'economia espanyola els interessava integrar-la als mercats supranacionals (cosa que havia estat impossible malgrat la pressió a la Unió Europea dels Estats Units d'Amèrica) i desactivar, alhora, l'hipotètic «tsunami» democràtic de les forces de l'oposició.

La manera en què es va conduir aquesta operació, la força real que va tenir cada personatge, els esdeveniments clau i altres notes importants no és moment ara de detallar-los. Però sí que cal dir algunes coses d'influència decisiva, al meu parer, en la feblesa de la nostra autonomia per obra de la influència constitucional.

D'entrada, l'interès del president Suárez per les autonomies va ser una decisió pressa de colp i volta, quan va decidir presentar-se també a les eleccions. Perquè el seu paper inicial era el de gestionar el full de ruta de Torcuato Fernández Miranda, com a alternativa a les ambicions de poder dels parents de Franco encoratjats per les famílies més addictes, com era el cas de l'expresident Arias. Però la cosa li anà tan redona, a Suárez, que en l'últim moment va decidir participar-hi també. Com ja he dit, la seua esperança eren els homes i dones de la *buffer zone* del franquisme, en els àmbits local, provincial i regional.

Però, a més a més, havia de sabotejar la força mobilitzadora de l'Assemblea de Catalunya, l'únic organisme de la clandestinitat que: a) era unitari per a representar el conjunt de forces polítiques, sindicals, socials, culturals, econòmiques i fins i tot religioses de l'oposició catalana; b) era provocativa, perquè havia mobilitzat alguns centenars de milers de persones al carrer sense demanar cap permís administratiu, quan

la Diada de 1976, per a demanar la llibertat, l'amnistia i l'estatut d'autonomia –uns crits que en altres llocs de l'estat eren repetits en manifestacions minoritàries–, i c) era el nucli que agrupava la Plataforma d'Organismes Unitaris (POD), on es trobaven totes les forces polítiques i sindicals no representades formalment ni per la Junta Democràtica ni per la Plataforma de Convergència. Aquests organismes estaven dominats pel PCE i el PSOE, i Suárez era conscient que amb el tracte directe amb aquests partits, tenia controlats aquests organismes, cosa que no passava amb la POD per la presència poderosa de l'Assemblea de Catalunya.

Cal dir que el primer intent per a dinamitar l'Assemblea va ser la maniobra del retorn de l'Honorable President Tarradellas des de l'exili. Però les forces democràtiques principals que sostenien l'Assemblea van aguantar el colp i van establir un camí de convivència recíproca amb el president.

Aleshores calia anar –com sempre– per davant de l'oposició. Per això Suárez, quan guanyà les eleccions, fixà un catedràtic de dret administratiu per a derivar les reclamacions autonomistes proclamades per la POD a un escenari de descongestió i descentralització de l'administració central de l'estat sota la proclama de les senyeres regionals, que visualitzaven els lideratges dels seus acòlits. La fórmula adient van ser les preautonomies. Una formulació teòrica que posava sobre la taula unes expectatives teòriques com a esperança possibilista de les reivindicacions democràtiques, però que alhora restaven sota el control dels partits majoritaris espanyols i no sota la direcció dels organismes unitaris respectius.

És clar doncs que el títol vuitè del text constitucional ni és la font ni facilita els anhels autonòmics. A l'inrevés, ha servit per a transformar aquells desitjos amb una estructura democràtica de l'estat espanyol, en el manteniment de l'*statu quo* centralista i prepotent. I no pense seriosament que Gregorio Peces Barba, ponent en la comissió constitucional, ni Felipe González, caigueren en aquella trampa, perquè els he conegut de prop i n'eren conscients. La contradicció és reclamar ara un disseny federal de l'estat sobre la base

del títol vuitè. No és possible de cap de les maneres. Cal reformar la Constitució, una greu irresponsabilitat del poder constituent perquè vol situar fora de la Constitució i del marc de la legalitat ordinària qualsevol manifestació de creixement o maduresa democràtica més enllà de les competències estatutàries. Es tracta d'una mena de full de ruta per a no eixir de la carretera que és l'estat centralista: estatuts que són aprovats per les Corts espanyoles.

### **La asimetria de la representativitat democràtica**

Aquesta remissió dels estatuts a l'aprovació per les Corts posa de relleu una de les principals mancances que té aquesta grisa Constitució, com és l'escàndol de les diferències de vots que tenen els diputats segons la província d'origen.

El frau ve de lluny. És obra personal de Fraga Iribarne i es va posar en pràctica per a l'aprovació per part dels procuradors franquistes de la Llei per a la reforma política, de 17 de novembre de 1976. Fraga Iribarne ja havia creat l'associació política d'Aliança Popular amb 180 procuradors, i per a donar suport a la reforma proposada per Suárez –eren enemics– li va exigir que aquesta Llei complirà tres requisits: a) la circumscripció electoral provincial, b) un mínim de diputats per província i c) un límit de vots per a aconseguir diputat.

Aquesta fórmula causa una alteració automàtica de la representació, una sobrerrepresentació de les províncies més despoblades (les de l'Espanya profunda) sobre les més poblades, que són les més riques.

El resultat s'explica, en xifres, amb un simple exercici matemàtic. A les eleccions de 1977 hi havia un cens de 26.786.042 votants, que, dividits pel nombre de diputats a escollir, dona una quota de 76.531 electors per parlamentari. I em referisc naturalment només al Congrés dels Diputats, ja que al Senat la desviació és molt més gran per tractar-se, en teoria, d'una cambra de representació territorial.

Així doncs, amb aquesta quota la província d'Alacant tenia un cens de 761.498 electors, li corresponien 9,9 diputats però van assignar-ne només 5.

A la província de València, amb 1.453.633 electors li corresponien 18,9 diputats i van assignar-ne 15. Finalment, a la província de Castelló, amb un cens de 311.627 electors, li'n corresponien 4 i van assignar-ne 5. En total, al País Valencià, d'un total de 32,8 diputats que ens corresponien d'acord amb el cens, ens van caure en el repartiment només 20. La mateixa operació es donà a Catalunya: en xifres globals, per a un cens de 4.412.171 votants, li corresponien 57,6 diputats i la Llei n'assignà només 47. Tanmateix, altres províncies van traure més diputats que no els que els pertocaven pel cens. Com per exemple: Burgos, que amb 269.819 electors va traure'n 4, quan li'n corresponien 3,5; o Càceres (314.216 electors), 5 diputats quan li'n tocaven 4,1; o Badajoz (465.979) amb 7 i li'n corresponien 6; o Almeria (278.280), li n'assignaren 5 i li'n pertocaven 3,6; o Albacete (238.682) 4 i li'n corresponien 3,1, o Guadalajara (108.095) 3 i li'n tocaven 1,4.

Aquesta va ser la primera distorsió de la representativitat electoral fruit de les regles que establia la Llei per a la reforma política. Al Senat hi anaren quatre diputats per província, independentment del cens, més 41 de designació reial.

Algú pot pensar que allò va ser una qüestió excepcional, producte de les tensions pròpies de la Transició. Doncs s'enganya. La primera trampa va ser l'esmena transaccional *in voce* presentada per Gregorio Peces Barba i el portaveu de la UCD gràcies a la qual s'aprovava la redacció dels articles 68 i 69 de la Constitució. Una redacció que reproduïa d'una banda les exigències de Fraga Iribarne –aquell gran demòcrata– per a la reforma, i de l'altra, que el text constitucional pretenia consolidar el bipartidisme, deixant fora del joc el PCE i altres grups minoritaris.

A partir d'aquesta descarada maniobra gens democràtica, va quedar instal·lat en la nostra societat un desvergonyit i trampós sistema electoral que ha mantingut la *asimètrica representativitat* del cens electoral. Així, la província continua sent la circumscripció electoral, quan el territori de l'estat està dividit en 17 autonomies amb una major simplificació de la quota del cens segons la població de cadascuna. No hi hagut

cap temptació de canvi de districte, quan, a més a més, hi ha un Tribunal Superior de Justícia que pot resoldre els recursos electorals més ràpidament perquè té la competència de les eleccions autonòmiques. No s'ha volgut caminar en aquest sentit, ni per a corregir les diferències en la sobrerrepresentació provincial ni a l'inrevés tampoc. Així, a les darreres eleccions de 2011, el cens total era de 34.301.332 electors, amb una quota aquesta vegada de 98.003 electors per diputat. Doncs bé, a Alacant (1.199.539) li'n corresponien 12 i va traure'n 12; a Castelló (409.049) li'n corresponien 4,1 diputats i va traure'n 5, però a València (1.882.500) de 19,2 diputats va traure'n 16. En total, aquesta vegada hem perdut 3 diputats.

Tanmateix, les províncies o districtes sobrerrepresentats –és a dir, amb més diputats que no la quota teòricament poblacional corresponent– continuen sent: Àlaba, Albacete, Àvila, Burgos, Castelló, Ceuta, Ciudad Real, Conca, Guadalajara, Huelva, Lleida, Lleó, Lugo, Melilla, Osca, Ourense, Palència, La Rioja, Salamanca, Segòvia, Sòria, Terol, Toledo i Zamora. Trauen entre totes 43,4 diputats de més.

Per contra, les províncies següents resten infra-representades: Astúries (1,1), Barcelona (9), Biscaia (1,4), Cadis (1,7), A Coruña (1,7), Madrid (9,6), Màlaga (1), Pontevedra (0,9), Sevilla (2,9) i València (3,2). En total quasi 48 diputats (47,8) no són mai al Congrés, perquè desapareixen.

I per a tenir una visió més simplificada d'aquesta distorsió electoral per a la cambra de representació poblacional, podem fer la comparació per comunitats autònomes. Així, comunitats que perden diputats són: Andalusia (18,5), Astúries (1,1), Catalunya (6,6), Madrid (9,6) i la Valenciana (2,6).

Tanmateix, comunitats que guanyen diputats d'acord amb el cens real: l'Aragó (2,9), Castella la Manxa (5,2), Castella Lleó (11,2), Extremadura (1), La Rioja (1,7) i País Basc (6,1).

Cadascú pot fer les seues conclusions. En el meu cas, la conclusió és que se li nega representativitat real al sistema parlamentari. I és prou. Perquè, a més a més, el jutge constitucional ha mirat cap a un altre

costat quan li han hagut de retraure l'absència de proporcionalitat del sistema electoral. De fet, ha deixat dit sobre aquest particular que: «La adecuada representación proporcional del artículo 69.5 solo puede ser por definición imperfecta y solo resultar exigible dentro de un margen de flexibilidad» (sentències del Tribunal Constitucional 75/1985 i 36/1990).

I és que a ningú no li pot estranyar, a hores d'ara, la complicitat existent entre els alts poders de l'estat i els interessos dels grans operadors polítics, perquè hi ha hagut un repartiment sistemàtic dels nomenaments entre ells mateixos. Com demostra la *asimètrica representativitat democràtica*, sembla que l'objectiu de la Transició no era un altre que alterar les regles democràtiques per a mantenir en el poder a la mateixa classe política i ràpidament trobaren un *partenaire* en el PSOE. No han tingut mai la temptació de fiar-se d'una persona íntegra i independent per a prestigiar les institucions de l'estat. Han arribat a nomenar com a defensors del poble a dirigents dels dos partits, sense cap pudor. Una pràctica més pròpia d'una república bananera que no d'un país europeu. Un indicador que denuncia la feblesa institucional aconseguida és la fàcil vulnerabilitat a la crítica dels mitjans de comunicació. Aquests són els que dominen la vida pública i singularment s'han convertit en els que mesuren l'ètica política, atès que no hi ha cap poder de l'estat amb una solvència pròpia.

### El blindatge constitucional

Més greu és l'herència democràtica que deixa la Constitució a les generacions futures. Com si no foren ciutadans, no poden tocar-la. És molt significatiu del pes que els representants de l'*ancien régime* tenien dins de la comissió redactora de la ponència constitucional, el fet que el mecanisme de reforma que preveuen els articles 166, 167 i 168 no és present en la constitució de cap país europeu. En cap. Els redactors de la ponència ens han repetit una vegada i altra que s'inspiren en la Llei de Bonn (la constitució de la República Federal Alemanya) i fonamentalment en la constitució portuguesa, la italiana i la grega. Doncs bé, podeu

llegir aquestes referències i no trobareu un mecanisme tan dur que necessite dos terços de les Corts, a continuació la dissolució, una nova aprovació de la reforma per altres dos terços per les noves cambres i, finalment, un referèndum, per a modificar aquesta part blindada de la Constitució, com és el títol preliminar, en el qual es confirma Madrid com la capital de l'estat, els colors de la bandera, la unitat d'Espanya i les forces armades com a garants de la integritat territorial. També és així el títol segon relatiu a la monarquia i els drets fonamentals propis del recurs d'empara constitucional.

Cap constitució d'un país europeu té un blindatge tan poderós. L'alemanya no posa cap exigència per a revisar-la. L'article 146 anuncia un mecanisme de derogació «quan s'aprove una constitució lliurement pel poble alemany». La portuguesa, italiana i grega posen requisits per a la iniciativa de reforma o per al nombre de vots, però mai no arriben a exigir la dissolució de les cambres i que les noves tornen a votar la reforma.

La interpretació que diga que aquest blindatge és la clau que obrí la porta a la nostra democràcia, no és una ingenuïtat. És una maldat. Com és una ximpleria dir que a canvi es garanteixen els principals drets fonamentals, que des de la ratificació per Espanya del Conveni europeu dels drets de la persona teníem ja la garantia de la protecció del Tribunal Europeu del Drets Humans. No hi ha cap valor democràtic afegit que tinga necessitat de blindatge. Cap.

Per contra, als poders del franquisme espanyolista els interessava (i molt!) les garanties del títol preliminar, que llegides serenament avui dia sonen com un text foradat pel corcó. I no perquè importi molt que Madrid continue sent la capital d'Espanya. Més que no una protecció constitucional, em sembla una banalitat que tampoc és habitual trobar en les constitucions dels països europeus. El que més m'escandalitza de tot és posar les Forces Armades pel mig, perquè sent l'exèrcit una institució o un servei públic més de l'estat, em sembla força evident que el seu paper està sota les ordres dels poders legítims de l'estat, i la màxima dignitat que mereix un militar és el respecte professional. Un

mandat constitucional com aquest, que sobresurt de les seues funcions, sembla una amenaça insuportable per a una societat democràtica, i no cal oblidar que estàvem en la Transició, perquè justament si la democràcia haguera estat realitat, aquest mandat sobrava, i el blindatge d'aquesta amenaça envers les futures generacions, més

I respecte del blindatge de la monarquia a les generacions futures, no en dic res. Des de l'incident que va servir per a salvar la vida a un animal tan grandios com un elefant, no dic el que pense; perquè no val la pena i és fàcil d'imaginar.

### El desequilibri constitucional

Acabe afirmant que, fins a la crisi, ens han venut un concepte equivocat de la Constitució. Una propaganda produïda pel màrqueting d'ocultació de les seues mancances. Ja és hora de fer-hi una crítica racional. D'adonar-nos, per exemple, que és fals el seu paper com a instrument d'una mena d'armistici entre la societat de l'*ancien régime* i la democràcia emergent que representava l'oposició. No és cert. No hi hagué cap capitulació prèvia dels poders de la dictadura franquista, ni tampoc la imposició significativa de les reivindicacions democràtiques de l'oposició democràtica.

El text constitucional no és tampoc un instrument ideològicament equilibrat. Hi pesen més les claus internes que identifiquen els poders de la societat que manava en el franquisme. I, en qualsevol cas, la importància de les aportacions que haja posat l'oposició en el text constitucional, no han servit per a neutralitzar la força de la inèrcia d'aquells.

Pense que, davant la crisi actual, la invalidesa de la Constitució i la necessitat urgent de reformar-la forma part de l'alternativa d'eixida. Perquè quan es demanen sacrificis com a única solució, cal tallar per la part que cal i no deixar presents els components inútils. El que caracteritza l'ésser humà és la seua capacitat de racionalitzar i no pas d'obeir.

Si la visió del desnonament d'aquella dona gran pels deutes del fill em va impactar de menut, resté a veure amb la reacció de repugnància que em pro-

dueixen la visió dels desnonaments, l'atur i els sacrificis actuals. Igual que les criatures malcriades trobades a faltar, els responsables polítics i econòmics ens diuen «yo no he sido». Però ja és hora de fer-los responsablement adults.

## DE PAÍS VALENCIÀ A *COMUNIDAD VALENCIANA*: UNA DECISIÓ DE LES CORTS ESPANYOLES DE 1982

J. M. Santacreu Soler  
Universitat d'Alacant

El text de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana publicat el 10 de juliol de 1982 com a Llei Orgànica 5/1982 de l'1 de juliol en el BOE, segons regulava la Constitució espanyola de 1978, era substancialment diferent del que van redactar els cinc membres de la Comissió Redactora de l'Estatut triats en la reunió del Plenari de Parlamentaris Valencians del 10 d'abril de 1981. Els cinc membres de la Comissió Redactora: Luis Berenguer Fuster, diputat per la circumscripció d'Alacant per la UCD; Felipe Guardiola Sellés, diputat per la de Castelló pel PSPV-PSOE, i els diputats per la circumscripció de València: José Ramón Pin Arboledas, per la UCD; Joan Lerma Blasco, pel PSPV-PSOE, i Antonio Palomares Vinuesa, pel PCE-PCPV, el van anomenar projecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià, mentre que el Congrés dels Diputats el va aprovar com a Llei Orgànica de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana el 28 d'abril de 1982 després d'un debat intens i sense arribar a una unanimitat de tots els diputats. S'hi van emetre 279 vots, dels quals 14 corresponents als comunistes van ser negatius i 250 favorables de la resta dels grups, excepte els grups parlamentaris Basc i Català, que s'hi van abstenir (15 abstencions en total). Els principals temes de divergència van ser, a més de la denominació, els símbols i les diputacions provincials.

Els cinc membres de la Comissió Redactora es van reunir a l'Hotel Astor de Benicàssim l'abril de 1981 i van elaborar el text de l'avantprojecte d'Estatut del País Valencià en menys d'un mes. L'1 de maig de 1981 ja van lliurar el text de l'avantprojecte pactat pels cinc redactors al president de la mesa del Plenari de Parlamentaris Valencians, el socialista Antonio García Miralles.

El text redactat a Benicàssim, conegut com a Estatut de Benicàssim, era fruit del consens dels cinc representants parlamentaris en els temes que havien dividit els valencians durant els anys de la Transició Democràtica i l'anomenada «Batalla de València»: la denominació de la llengua, el nom de l'autonomia i el color de la bandera com a símbols fonamentals. Els dos representants de la UCD van acceptar la denominació de País Valencià a canvi que els dos socialistes i el comunista transgiren en el tema de la franja blava de la bandera. És a dir, el nom del text seria Projecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià i la bandera estaria formada per quatre barres roges sobre fons groc amb franja blava en la part del pal sobre la qual hi hauria l'escut del Consell. Tots cinc van estar d'acord en el fet que el marc competencial i la tramitació regulada per l'article 143 de la Constitució no era l'adequat per al cas valencià, perquè els valencians tenen unes arrels històriques innegables des de la creació del Regne de

València pel rei Jaume I; no obstant això, uns defenien la tramitació per l'article 151 de la Constitució i els altres la intermèdia permesa per l'article 150.2, que defenien els diputats de la UCD i que finalment va ser el tramitat després de l'aprovació de l'Estatut per les Corts espanyoles.

El ple del Plenari de Parlamentaris Valencians va donar el vistiplau al text de Benicàssim en una assemblea mixta de parlamentaris i diputats provincials celebrada a Peníscola el 19 de juny 1981, a la manera del que preveia l'article 146 de la Constitució; però amb lleugeres modificacions afegides com a esmenes al text consensuat a Benicàssim. El sector nacionalista del PSPV-PSOE va abandonar la reunió perquè no hi estava d'acord, mentre que la UCD va propiciar la incorporació de diverses esmenes presentades per la directiva argumentant que els seus representants en la Comissió Redactora reunida a Benicàssim, Luis Berenguer Fuster i José Ramón Pin Arboledas, van signar els acords a títol personal sense el vistiplau del partit. El principal impulsor de les discrepàncies va ser Fernando Abril Martorell, per a qui no eren negociables ni la denominació de Regne de València per a l'Estatut ni la bandera amb franja blava i es negava en redó a qualsevol vinculació política o lingüística amb Catalunya, per mínima que fóra, en oposició oberta als sectors fusterians, que defenien la vinculació política i lingüística amb Catalunya sota el concepte de Països Catalans.

L'executiva de la UCD s'havia reunit prèviament, el dia 8 de maig de 1981, a l'Hotel Riscal d'Alacant per a debatre el text de Benicàssim abans d'acudir al Plenari. Llavors, hi van sortir les tensions internes del partit. Fernando Abril Martorell i Manuel Broseta Pont defenien la denominació de Regne de València i la senyera amb franja blava mentre que Luis Berenguer Fuster i José Ramón Pin Arboledas acceptaven la denominació de País Valencià si era necessari cedir per a no causar més dilacions en la tramitació de l'Estatut, tal com havien fet a Benicàssim durant les tasques de

la Comissió Redactora. En la primera reunió del Plenari de Parlamentaris Valencians celebrada el 16 de maig de 1981 a Alacant per a discutir l'avantprojecte de Benicàssim, els diputats de la UCD contraris al consens de Benicàssim van presentar diverses esmenes que van ajornar l'acord necessari per a poder continuar el tràmits. Més encara, Fernando Abril Martorell va cridar la comissió d'experts del Govern de Leopoldo Calvo Sotelo perquè en diguera la seua. Com que no van arribar a cap acord, la mesa del Plenari va suspendre la sessió i va remetre les esmenes presentades a la Ponència redactora.

La segona reunió del Plenari celebrada el 12 de juny a València es va fer sense que la Ponència haguera arribat a cap solució i, a més a més, una esmena comunista va iniciar un altre debat per a rebaixar la barrera electoral del 5% al 3%, un tema no resolt encara trenta anys després de l'aprovació de l'Estatut. Finalment, l'assemblea mixta de parlamentaris i diputats provincials reunida a Peníscola el 19 de juny va aprovar el text, però sense que es tancaren les ferides. S'hi van incorporar totes les esmenes i les redaccions alternatives com a documentació annexa al text redactat a Benicàssim. Aquest és el motiu pel qual hi ha autors que parlen de l'Estatut de Peníscola quan es refereixen a aquest text amb les esmenes incorporades. Tot seguit, el projecte va ser tramitat pels parlamentaris valencians segons les previsions de l'article 143 de la Constitució. L'etapa prèvia havia estat plena de tensions, les quals van impedir l'èxit d'un esperit de concòrdia per a accelerar la tramitació i arribar a un text consensuat. Els socialistes i el sector de la UCD proper al membres de la Comissió Redactora defensaven el text de Benicàssim, els comunistes continuaven reivindicant que es rebaixara la barrera electoral i els centristes contraris als membres de la Comissió Redactora defensaven el manteniment de les diputacions provincials i les esmenes sobre la denominació i la bandera oficial.

El diputat socialista Antonio García Miralles va lliurar el text de Benicàssim i les esmenes annexes de Peníscola el 29 de juny de 1981 al president del Congrés dels Diputats, el centrista Landelino Lavilla Alsina, que va iniciar el tràmit reglamentari. El text de l'avantprojecte es va publicar en el Boletín del Congreso de los Diputados el 13 d'octubre de 1981 sense les esmenes alternatives; però les tensions i els debats que havien separat els parlamentaris valencians van continuar al Congrés amb més força que abans. En la tramitació parlamentària es van presentar 123 esmenes al projecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià, una d'elles a la totalitat presentada pel grup parlamentari Minoria Catalana com a alternativa per a accedir a les quotes d'autonomia que permet l'article 151 de la Constitució, la qual va ser rebutjada en la Comissió per 32 vots en contra, dos a favor i dues abstencions. El grup parlamentari de Coalició Democràtica en va presentar 49, el grup parlamentari centrista 26, el grup parlamentari basc 20, el grup parlamentari Minoria Catalana 11, incloent-hi la de la totalitat, 11 més del diputat de la UCD Joaquín Galant i 6 del grup parlamentari comunista.

El 25 de novembre es va reunir la Comissió Constitucional per a triar els membres de la Ponència que havia d'informar el Projecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià. El mètode de treball va ser incorporar només les esmenes que reberen unanimitat i mantenir el text del projecte inicial en les parts on les esmenes no reberen unanimitat. De fet, quan la Ponència va finalitzar el treball el 15 de desembre de 1981 i va lliurar l'informe a la Comissió Constitucional, es mantenia quasi intacte el text consensuat a Benicàssim. La Ponència va incorporar al text, entre d'altres de menor importància, modificacions relatives al reconeixement de la facultat del Consell de suscitar conflictes de competència davant del Tribunal Constitucional, al reconeixement del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana com a òrgan jurisdiccional en què culmina l'organització judicial en l'àmbit territorial

de la Comunitat i a la coordinació necessària entre el Síndic de Greuges i el Defensor del Poble.

El més significatiu de tot el procés vingué després del debat sobre l'informe de la Ponència ja en la Comissió Constitucional, perquè va aprovar les esmenes relatives a la denominació de la Comunitat com a Regne de València en lloc de País Valencià, la bandera i la llengua valencianes. La Comissió Constitucional va emetre el seu dictamen el 29 de desembre de 1981 i el 9 de febrer de 1982 es va debatre en sessió plenària el llavors projecte d'Estatut d'Autonomia del Regne de València.

El text no va aconseguir la majoria qualificada necessària en la votació del Congrés dels Diputats del 9 de març de 1982, quan es va celebrar el debat reglamentari, i el president del Congrés el va tornar a la Comissió Constitucional. Tot apuntava, sobretot perquè la UCD tenia la majoria absoluta en el Congrés, que les esmenes de la directiva de la UCD valenciana triomfarien en aquelles votacions; però no, no ho van aconseguir. Les raons per les quals les tesis de la directiva valenciana de la UCD, defenses pel diputat centrista Fernando Abril Martorell partidari del nom Regne de València, no van triomfar en el Congrés, són que el grup parlamentari centrista no tenia una unanimitat interna en els temes clau del debat i que el partit començava a descompondre's com a conseqüència de la crisi intestina encetada pel sector democratacristià. El diputat per València Emilio Attard era partidari d'una via intermèdia –la de denominar *Comunidad Valenciana* a l'autonomia– i el mateix Luis Berenguer Fuster, redactor de l'Estatut de Benicàssim en representació de la UCD, va abandonar el partit al novembre de 1981 i va ingressar en Acció Democràtica. Havia estat col·laborador del professor Manuel Broseta Pont en la Universitat de València, el mateix Broseta que era secretari d'estat per a les comunitats autònomes i defensor d'una autonomia valenciana consensuada. Luis Berenguer Fuster va arribar a proposar una esme-



na transaccional amb una denominació de consens, la de Comunitat Autònoma Valenciana, però tampoc fou aprovada en les votacions del 9 de març. I els socialistes van plantejar un ultimàtum perquè la denominació de Regne de València trencava els acords firmats al País Valencià en el text de Benicàssim i amenaçaren de trencar la concertació autonòmica general.

El president del Congrés va tornar el dictamen a la Comissió perquè el reconsiderara i fera una nova formulació d'acord amb el que disposa el Reglament del Congrés, motiu pel qual va ser necessari un segon informe i dictamen, emesos respectivament el 21 i 22 d'abril de 1982, per a poder continuar els tràmits reglamentaris en les Corts. L'informe de la segona Ponència de la Comissió Constitucional del 21 d'abril va introduir tretze modificacions respecte a l'anterior. Les més destacades van ser denominar la comunitat autònoma com a Comunitat Valenciana, la determinació de la senyera com a bandera, la cooficialitat dels dos idiomes, el reconeixement de la iniciativa legislativa als diputats de l'Assemblea i les transferències potestatives a les diputacions. El 22 d'abril de 1982, una vegada debatut l'informe, la Comissió va elaborar un segon dictamen.

El segon informe i el segon dictamen van servir per a resoldre el problema suscitat pel sector partidari de les tesis de Fernando Abril Martorell del grup parlamentari de la UCD adoptant la denominació *valencià* per a la llengua i *Comunidad Valenciana* en lloc de Regne de València o País Valencià per a l'autonomia assumint les tesis del diputat per València Emilio Attard. Aquesta circumstància va trencar el pacte i el consens aconseguit pels cinc representants de la Comissió Redactora de l'Estatut de Benicàssim i féu possible la modificació del text. Així és com les Corts Generals de Madrid van obrir definitivament la tercera via entre les dues denominacions en litigi –Regne o País– i van incidir en els problemes polítics sobre la catalanitat o no de la llengua sense arribar a resoldre el tema definitiva-

ment. Una altra modificació significativa va ser suprimir la immunitat dels diputats de les Corts Valencianes i el debat sobre la possible via estatutària, mitjançant una llei orgànica, d'assumir competències que excediren la via del 143. Finalment, el Ple del Congrés dels Diputats va aprovar el nou text de l'Estatut de la Comunitat Valenciana el 28 d'abril de 1982, després de realitzar unes poques més modificacions amb l'objectiu d'evitar dubtes sobre la constitucionalitat del mecanisme d'assumpció de competències per llei de transferències i per a ajustar el contingut en matèria d'immunitat dels parlamentaris de les Corts Valencianes a la jurisprudència constitucional.

En el Senat encara es van presentar 21 esmenes; però el text no es va modificar i, el 15 de juny de 1982, el Senat també va donar curs a l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.

El debat parlamentari de la primera meitat de l'any 1982 sobre l'Estatut no va ser gratuït ni fruit del moment, en realitat va posar damunt de la taula els elements de tensió més destacats que van separar els valencians durant l'etapa preautonòmica de 1978 a 1981 i explica com es va gestar l'Estatut valencià, el perquè del seu contingut i la necessitat d'un preàmbul tan extens per a justificar les decisions. Els desacords en matèria de noms eren el reflex dels temes en conflicte, un dels quals va ser en realitat el principal causant del retard en la tramitació de l'Estatut d'Autonomia. Es tracta de si els valencians accedien a l'autonomia segons allò que s'ha regulat per l'article 151 o pel 143 de la Constitució de 1978. El Consell Preautonòmic del País Valencià va manifestar tenir el propòsit d'aconseguir l'autonomia per la via de l'article 151 per mitjà d'una crida feta a Morella el 9 de gener de 1979. Els ajuntaments de Picanya i Bellreguard van ser els primers a demanar oficialment l'autonomia i obrir el procés de l'article 151 que, finalment, va fracassar per no aconseguir el percentatge requerit d'ajuntaments partidaris.

El motiu del fracàs cal cercar-lo en la falta d'articulació territorial del País Valencià deguda a la pervivència d'un arrelat provincianisme vuitcentista que va impedir superar les fronteres internes que suposen les divisòries administratives territorials creades en 1833. Una prova n'és la preocupació pel tema dels redactors de l'Estatut de Benicàssim que, en l'article 46 de l'original de 1982, van regular textualment: «Una llei de les Corts Valencianes [...] determinarà la divisió comarcal». El tema de superar les fronteres provincials encara està en procés com ho prova el fet que el text de l'article 46 de l'Estatut de Benicàssim ha estat substituït en la darrera versió de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana reformat en 2006 per l'article 65, que diu textualment: «Una llei de les Corts Valencianes [...] podrà determinar la divisió comarcal».

Històricament, el País Valencià va ser un regne sobirà federat a la Corona d'Aragó entre 1238 i 1707, que va crear el rei Jaume I amb llengua, corts, furs i institucions pròpies, el Regne de València. Després de la Batalla d'Almansa de 1707, va perdre la seua sobirania i el nom oficial, passant a ser una província intendència. En 1833, el territori de l'antic Regne de València va ser dividit en tres províncies separades amb les seues respectives diputacions provincials, governadors civils i capitals de província: Castelló, València i Alacant. La provincianització va aconseguir un grau tal de desenvolupament durant els cent primers anys d'existència que el projecte de mancomunitat provincial valenciana de 1923 i els d'autonomia regional de 1931-1932 i 1936-1937 van fracassar per culpa dels egoismes de província llavors ja consolidats. No van aconseguir trencar-los ni el renàixer literari de la segona meitat del segle XIX –la Renaixença– ni els esforços de les successives generacions de valencianistes que volien recuperar el seu país –Constantí Llombart (1848-1893), Vicent Tomàs Martí (1898-1924) o Gaetà Huguet (1892-1959)– ni el treball dels moviments i partits valencianistes com l'Agrupació Valencianista Republicana de 1930, el Centre d'Acció Valencianista

de 1931 o el Partit d'Esquerra Valenciana de 1935; però sí que van establir les bases per al futur procés autonòmic.

Durant la Segona República van crear una tradició d'avantprojectes estatutaris ajustats al sistema d'autonomies regionals regulat per la Constitució republicana de 1931: l'Avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana de l'11 de juliol de 1931 elaborat per una comissió de l'Ajuntament de València governat pel PURA, el projecte de Bases per a l'Estatut del País Valencià presentat per la CNT de València el 23 de desembre de 1936, l'avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana del Partit d'Esquerra Valenciana de 20 de febrer de 1937 i el projecte d'Estatut d'Autonomia per al País Valencià presentat per Unió Republicana Nacional el 5 de març de 1937. Els textos d'aquests estatuts van ser recuperats pel professor Alfons Cucó en la seua tesi doctoral (1971) i editats per Josep Lluís Blasco Estellés al juliol de 1977 per a utilitzar-los com a referència a l'hora d'iniciar la lluita efectiva per l'autonomia poc després de les primeres eleccions democràtiques de 15 de juny de 1977 amb la finalitat de superar els mals de la dictadura.

El franquisme havia reprimat als valencianistes d'esquerra de la República en la postguerra i els instituts de cultura de les tres diputacions provincials van fomentar el provincianisme fins i tot en el camp de la cultura popular, en l'art, en la literatura, en la geografia i en la història. L'obra de José Vicente Mateo *Alacant a part*, publicada en 1966, o els plantejaments polítics «alicantonistes» del cronista oficial de la província d'Alacant Vicente Ramos en són una mostra. No obstant això, durant el franquisme, grups d'intel·lectuals i universitaris van recuperar la memòria històrica comuna dels valencians a través de la dignificació de la llengua pròpia i de la cultura per a mantenir viva la lluita per l'autonomia d'un futur territori unit per les tres províncies novament contra el separatisme dels provincianistes. Una de les principals aportacions que



la generació anterior dels anys 1930 havia fet era dignificar la llengua pròpia de l'antic Regne de València amb l'acceptació de la gramàtica catalana de Pompeu Fabra per la revista *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1929) i el consens de les *Normes Ortogràfiques de Castelló* en 1932, que ara recuperaven els intel·lectuals de la Transició Democràtica.

Tres moments situen el punt de partida d'aquestes aspiracions històriques en lluita per l'autonomia del País Valencià: Una, la divulgació i estudi de la llengua de la mà de personatges com Carles Salvador (València, 1893-1955) i Manuel Sanchis Guarner (València, 1911-1981). Una segona, la publicació en 1962 del llibre *Nosaltra els valencians*, de Joan Fuster (Sueca, 1922-1992), que serà la peça clau per al ressorgiment del valencianisme i del moviment polític defensor dels interessos comuns dels Països Catalans com a comunitat nacional. El llibre *Nosaltra els valencians*, l'autor i la seua obra van patir una campanya difamatòria immediata dels sectors més intransigents i anticatalanistes. I la tercera, el Primer Congrés d'Història del País Valencià organitzat per la Universitat de València en 1971, que va oferir una alternativa valencianista i universitària a les visions provincianistes de la història fomentades des de l'estat franquista i des de les diputacions provincials. La Universitat de València va patir la repressió policial dirigida des del Govern Civil i els intents del Ministeri d'Educació i Ciència de depurar per raons polítiques a professors i alumnes destacats per la seua oposició al franquisme. El degà de la Facultat de Dret Manuel Broseta, el mateix que protagonitza el procés estatutari posterior, va dimitir en 1972 com a protesta per la repressió.

Segons el sociòleg Rafael L. Ninyoles i la tesi doctoral de Xavier Ferré (Universitat de Barcelona, 1993), una generació de joves universitaris va començar a treballar en la Universitat de València contra el règim en els anys 60 i, també, per a la recuperació nacional i cultural del País Valencià.

En els anys finals del franquisme es va perfilar la lluita per l'autonomia i van sorgir els problemes que la van afligir i l'afligeixen, i que van tenir el seu reflex en la gestació de l'Estatut: la catalanitat o no de la llengua, el nom de país o regne, la franja blava o no de la bandera i qualsevol assumpte associat a tot el que signifiqui Països Catalans i llengua compartida.

El 13 de febrer de 1975, *Mundo Diario* va publicar unes declaracions del professor Sanchis Guarner en què explicava la finalitat dels cursos de lingüística i cultura valenciana organitzats per la Facultat de Filosofia i Lletres en col·laboració amb l'ICE de la Universitat de València. La tesi fonamental de Sanchis Guarner era que els valencians, catalans i mallorquins compartien llengua i literatura. El director de número del Centre de Cultura Valenciana, Vicente L. Simó Santonja, va publicar un article en el diari del Moviment *Levante* l'11 de març per a rebatre les declaracions de Sanchis Guarner sobre la catalanitat de la llengua dels valencians. A l'abril, el professor Sanchis Guarner va publicar quatre articles en *Las Provincias* en què defensava la unitat idiomàtica del País Valencià, el Principat de Catalunya i les Illes Balears. El director del diari va replicar amb una sèrie d'articles per a separar idiomàticament el País Valencià del Principat de Catalunya i de les Illes Balears. Les seccions de cartes al director es van obrir als escrits dels valencians discrepants. Els professors progressistes i les associacions d'estudiants progressistes de la Universitat de València van enviar un escrit d'adhesió a les tesis de Sanchis Guarner mentre que el Centre de Cultura Valenciana, Lo Rat Penat i l'Institut d'Estudis Alacantins de la Diputació Provincial d'Alacant van mostrar la seua negativa a reconèixer la unitat de la llengua. Els presidents de la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua i de la Història, Dámaso Alonso i Jesús Pabón, van encapçalar una llista de signatures dels acadèmics al peu del manifest «La llengua dels valencians» on afirmaven que el valencià és una variant dialectal del català. La majoria dels valencians progressistes i dirigents dels partits de l'oposició van

signar un altre manifest de suport a les tesis de Sanchis Guarner titulat «Nosaltres, ciutadans del País Valencià». Des d'aquell moment, la polèmica valencià *versus* català va ocupar i ha ocupat pàgines i pàgines de la premsa valenciana, tema de tertúlies radiofòniques i dels carrers, i va acabar per convertir-se en un punt del programa dels partits polítics i dels projectes estatutaris, que encara avui és matèria de controvèrsia a pesar de la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua pel govern del Partit Popular amb la finalitat de tancar el problema. La polèmica també es va estendre als noms de l'autonomia –país, regne o regió– i a la bandera sense franja blava o amb una franja blava sobre les quatre barres roges. Els partidaris d'aquesta última opció van rebre el nom de *blavers*.

El moment més dramàtic de l'anomenada «Batalla de València» va ser la crema de la senyera del Consell Preautonòmic del País Valencià per mitjà d'un atemptat al balcó de l'Ajuntament de València l'octubre de 1979, un problema que l'Estatut va solucionar amb l'article 5.1 gràcies als acords de Benicàssim: «La tradicional senyera de la Comunitat Valenciana està composta per quatre barres roges sobre fons groc, coronades sobre franja blava junt a l'asta».

L'altre tema solucionat per l'Estatut és el dels noms mitjançant un preàmbul extens per a justificar les decisions. El preàmbul encara s'ha fet més ampli en l'última reforma de 2006 i, el que és més important per als valencians, legalitza la denominació usual de País Valencià i Regne de València juntament amb la nova denominació de Comunitat Valenciana creada pel Congrés dels Diputats el 28 d'abril de 1982 amb efectes oficials i institucionals. Legalment, amb l'Estatut de 1982 naix el nom de Comunitat Valenciana i queden relegats a usos no oficials ni institucionals els noms de País Valencià i Regne de València, els quals utilitzen els historiadors habitualment.

## Preàmbul

La Comunitat Valenciana va sorgir com a conseqüència de la manifestació de la voluntat autonòmica del poble de les províncies valencianes, després de l'etapa preautonòmica, a la qual va accedir en virtut del Reial Decret Llei 10/1978, de creació del Consell del País Valencià.

Aprovada la Constitució espanyola, va ser, en el seu marc, on la tradició valenciana provinent de l'històric Regne de València es va trobar amb la concepció moderna del País Valencià i va donar origen a l'autonomia valenciana, com a integradora dels dos corrents d'opinió que emmarquen tot allò que és valencià en un concepte cultural propi en l'estricta marc geogràfic que abasta.

## ORIENTACIÓ BIBLIOGRÀFICA

- ARDIT, M.; BALCELLS, A. i SALES, N., *Història dels Països Catalans*, EDHASA, Barcelona, 1980.
- BELTRAN CATALÀ, A., *Un país possible (Identitat valenciana i modernització)*, L'Eixam Edicions, València, 1994.
- AZNAR SOLER, M. i BLASCO, R., *La política cultural al País Valencià, 1927-1939*, Institució Alfons el Magnànim, València, 1985.
- BELENGUER, E. (coord.), *Història del País Valencià*, 5 volums, Edicions 62, Barcelona, 1988-1990.
- BENET, J.; FUSTER, J.; GARCIA, A.; PITARCH, V.; TERMER, J. i VILAR, P., *Els valencians davant la qüestió nacional*, Eliseu Climent editor, València, 1983.
- BERTOMEU, LL.; COLOMER, A.; ESCARTÍ, V.J.; ESPAR, J.; MARTÍNEZ, A.; NADAL, M. i SARAGOSSA, A., *El valencianisme que ve*, Saó, València, 1996.
- BLASCO, J.LI., *Els estatuts del País Valencià*, Barcelona, Edicions La Magrana, 1977.
- CALOMARDE, J., *La vertebración valenciana*, Carena, València, 1996.
- CALZADO, A. i TORRES, R.C., *Valencians sota el franquisme*, La Xara Edicions, Simat de la Valldigna, 2002.

- CLARAMUNT RODRÍGUEZ, S. i SANTACREU SOLER, J.M. (dir.), *Diccionari d'història del País Valencià*, Edicions 62, Barcelona, 2006.
- CORTÉS CARRERES, S., *València sota el règim franquista (1939-1951). Instrumentació, repressió i resistència cultural*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995.
- COLOMER FERRÁNDIZ, A., *Retrobar la tradició: el valencianisme d'inspiració cristiana de la postguerra a la transició*, Saó, València, 1996.
- CUCÓ GINER, A., *El valencianisme polític 1874-1936*, València, 1971.
- , *País i Estat: la qüestió valenciana*, Eliseu Climent editor, València, 1989.
- DIVERSOS AUTORS, *Primer Congreso de Historia del País Valenciano: celebrado en Valencia del 14 al 18 de abril de 1971*, Universitat de València, València, 1973.
- , *Sobre la llengua dels valencians. Informes i documents*, Universitat de Valencia, València, 1998.
- FABREGAT, A., *Partits polítics al País Valencià*, 2 vol., Eliseu Climent editor, València, 1976-1977.
- FERRÉ, X., *València en l'espai català (Un cas de construcció de comunitat nacional)*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1993.
- FURIÓ, A., *Història del País Valencià*, Alfons el Magnànim, València, 1995.
- FUSTER, J., *Nosaltra els valencians*, Edicions 62, Barcelona, 1962.
- GABARDA CEBELLÁN, V., *Els afusellaments al País Valencià: 1938-1956*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 1993.
- GIL, M.; GLICK, T.F.; FURIÓ, A.; ARDIT, M. i GARCIA, C., *Història del País Valencià*, Eliseu Climent editor, València, 1992.
- GIRONA, A.; ÁLVAREZ, A.; AGUADO, A.M.; ORTEGA, E.; CALATAYUD, S. i ADRIÀ, J.J., *Història contemporània del País Valencià*, Tabarca Llibres, València, 1992.
- LLUCH, E. (dir.), *L'estructura econòmica del País Valencià*, L'Estel, València, 1970.
- MATEO, J.V., *Alacant a part*, Eliseu Climent editor, València, 1986<sup>2</sup>.
- MIRA, E. i MOLLÀ BENEYTO, J.D., *De impura natione*, Eliseu Climent editor, València, 1987.
- MOLLÀ BENEYTO, D., *El País Valencià com a formació social*, Editorial Prometeo SA, València, 1979.
- NINYOLÉS, R.L. (coord.), *Estructura social al País Valencià*, Diputació de València, València, 1982.
- (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*, Edicions Bromera, Alzira, 2000.
- PIQUERAS INFANTE, A., *La identidad valenciana. La difícil construcción de una identidad colectiva*, Escuela Libre Editorial, Madrid, 1996.
- PIQUERAS, J. i SANCHIS, C., *L'organització històrica del territori valencià*, Generalitat Valenciana, València, 1992.
- RAMOS, V., *Pancatalanismo entre valencianos*, Quiles Artes Gráficas, València, 1978.
- RECIO, C., *La Batalla de Valencia*, Asociación Cultural Confluencia Valenciana, València, 1999.
- REGLÀ, J., *Aproximació a la història del País Valencià*, L'Estel, València, 1968.
- SACRISTÁN, M., *Raimon. Poemes i cançons*, Ariel, Barcelona, 1973.
- SANTACREU SOLER, J.M., «La gestación de las instituciones de autogobierno», en DIVERSOS AUTORS, *La Gran Historia de la Comunidad Valenciana*, tom 10 *La democracia reconquistada*, Editorial Prensa Valenciana SA, València, 2007, pàg. 34-61.
- SANTACREU SOLER, J.M. i GRACIA ANDREU, M., *Elecciones i partits polítics a la Comunitat Valenciana (1976-1993)*, Universitat d'Alacant, Alacant, 1995.
- , *La transició democràtica al País Valencià*, La Xara Edicions, Simat de la Vall d'igna, 2002.
- SANZ DÍAZ, B. i FELIP SARDÀ, J.M., *Política y políticos valencianos. 25 años: 1975-2000*, tom 1 *Del tardofranquismo al Estatuto de Autonomía 1975-1982*, Editorial Gules SL, València, 2002.
- , *La construcción política de la Comunitat Valenciana 1962-1982*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 2006.
- SIMÓ SANTONJA, V.L., *Valenciano o catalán?*, Artes Gráficas Soler SA, València, 1975.
- SOLVES, J., *El pensament nacionalista valencià. Una discussió sobre la identitat*, Editorial Denes, Paiporta, 2003.
- XAMBÓ OLMOS, R.V., *Dies de premsa. La comunicació al País Valencià des de la Transició Política*, L'Eixam Edicions, València, 1995.

## 30 ANYS DE CONVIVÈNCIA DEMOCRÀTICA AL SI D'UN JOVE ESTAT SOCIAL, DEMOCRÀTIC, DE DRET I DESCENTRALITZAT

R. Sánchez  
Universitat de València

### 1. Un terç de segle buscant refermar un model constitucional inèdit

Celebrem el 30 aniversari de l'estatut valencià en els pitjors moments de la nostra immadura democràcia, que a penes té uns quants anys més. Fa només un lustre la recent reforma estatutària permetia una certa autocomplaença davant de la normalització institucional, finalment aconseguida després d'una sèrie de fenòmens normatius (Estatut de 1982, LOTRAVA, derogació consegüent d'aquesta, etc.), que va posar en relleu com d'irregulars o, si més no, peculiars són les solucions aplicades a la Comunitat Valenciana per l'estat central, que sembla moure's en una permanent actitud de poca o nul·la estima cap a la Comunitat Valenciana, amb concessions temporals, fruit més de la mala consciència que de la normal execució d'un programa constitucional ben concebut i ordenat.

Això no és estrany. La Constitució no disposava un sistema de descentralització clar i perfectament estructurat, en el qual la Comunitat Valenciana, com la resta de territoris, tinguera una part deduïble, com cal esperar de tot sistema jurídic. Ans al contrari, només s'hi traçaven una línies de descentralització absolutament indiciàries i inacabades, com una mena de preludi d'un concert en què cada part del territori nacional, amb instruments de lliure elecció, intervindria o no. El resultat podia ni ser homogeni ni tenir concert. Ben pensat, amb tan vacil·lants i desembastats inicis, el resultat no és tan negatiu. Al contrari, podia haver

sigut pitjor perquè els èxits de l'estat autonòmic no són menyspreables, si ens atenim a l'escàs suport constitucional, en els termes d'ordre i certesa jurídiques, a què he al·ludit.

Realment, el poder constituent no té per què presentar la seua obra, el text constitucional, en forma dogmàticament impecable amb el rigor jurídic que, no obstant això, havent de ser una permanent exigència de la seua aplicació, acaba deixant-se en mans dels intèrprets i, fonamentalment, de l'últim intèrpret de la Constitució: el Tribunal Constitucional. Perquè el moment constituent és el temps polític dels pobles, el moment d'expressar els grans principis, d'exaltar els valors i d'assumir compromisos, projectant les idees que han de conduir la ciutadania al progrés social. Si en aquest treball fonamental concorre, a més, la convicció democràtica, per força el text ha de resultar més complex ja que, juntament amb els valors clàssics de llibertat, igualtat i justícia, ha de contenir el pluralisme ideològic, religiós, etc., però també, i especialment en el nostre cas per raons històriques, el territorial. A tot això va donar resposta la nostra llei fonamental i ho va fer a partir del propi pluralisme, representat en les corts constituents per forces polítiques de diversa ideologia, que van saber transigir en les concepcions pròpies, amb grans dosis de generositat i d'il·lusió, per a consensuar textos i solucions amb què tots poguérem conviure.

S'explica, per això, que la nostra constitució haja plantejat tants dubtes i motius de reflexió a qui l'ha d'interpretar i que, en tan profusa tasca, haja ocupat un lloc molt destacat la més inacabada de les seues fraccions normatives: la continguda en el Títol VIII, el dedicat a l'organització territorial de l'estat. Formalment presidida pel principi dispositiu i amb la sola finalitat política clara –encara que tampoc obertament manifestada– de donar als nacionalismes tradicionals alguna cobertura que permetera la seua integració, el text del Títol VIII respon poc o gens a l'organització que el seu epígraf anuncia. No és estrany que el resultat haja sigut difícil de reconduir cap a una racionalitat que la Constitució no va voler imposar i que, per consegüent, en el desenvolupament fàctic de l'organització territorial, tant o més que els elements i principis jurídics, hagen pesat els polítics i fins i tot els partidistes.

## 2. La peculiar situació de la Comunitat Valenciana en el disseny constitucional

En un panorama constitucional tan indefinit, la Comunitat Valenciana s'ha mantingut en un curiós equilibri entre la pacífica i mesquina consideració constitucional, que formalment no la situa entre les comunitats de «primer ordre», i la realitat normativa, avalada pels òrgans constitucionals a través de vies perfectament constitucionals però indirectes (l'article 150.2 CE, per exemple), en virtut de la qual des del principi gaudeix d'un nivell de competències que sí que són de primer ordre. No obstant això, la solució pot considerar-se vergonyant per poc que es tinga en compte la indiscutible identitat valenciana.

Més enllà de la solució donada a l'assumpció de competències, si observem el procés des de la perspectiva global d'un estat amb 17 comunitats autònomes, la nostra podem dir que ocupa una posició intermèdia entre les anomenades nacionalitats històriques, que la Constitució va reconduir al fet d'haver plebiscitat un text estatutari durant l'estat integral republicà (DT 2a), i totes les altres regions (art. 2 CE) de diversa entitat i consistència, a les quals quedava la possibilitat d'optar entre dos procediments ordinaris:

el previst en l'article 151, que era una segona volta o repesca, amb la possibilitat d'accedir al primer nivell d'assumpció de competències (solució que sí que es va consentir en el cas andalús); i, en segon lloc, la via pròpiament ordinària o comuna, establida en l'article 143, que comportava una certa graduació temporal en l'assumpció de competències, a manera d'assaig inicial per a aquelles regions a les quals es pressuposava menor entitat o una convicció autonomista no provada.

Evidentment, ni per error s'hauria pogut incloure el cas valencià entre aquest últim grup. No sols per la solidesa de la nostra experiència institucional històrica, sinó també per l'entusiasta acollida de la idea constitucional –en potència aleshores–, per la qual es feia possible recuperar l'autogovern. La immediata reacció favorable a la idea d'autonomia va arribar en aquesta terra a tota la societat, encapçalada per totes les formacions polítiques i totes les institucions com més endavant veurem. Encara més, el definitiu accés per l'article 143 fou una sorpresa, ja que l'entusiasme social i institucional a què fèiem referència havia complert tot els requisits constitucionals que l'article 151 exigia.

Tot això forma part d'un passat superat, però, abans de continuar aquesta reflexió sobre els 30 anys de vida autonòmica, no és sobrer recordar alguns elements positius de l'experiència. D'una banda, l'alternança política ha permès que el partit socialista i el popular hagen governat durant períodes aproximadament iguals. D'altra banda, tant la redacció de l'Estatut com la reforma de 2006 tenen l'indiscutible mèrit d'haver sigut tan plurals com les de la Constitució. Finalment, hi ha la lleialtat constitucional o federal dels dos períodes, sense perjudici del fet que alguns l'hagen explicada com una lleialtat més partidista que federal, en la mesura que fins al 2004 el govern autonòmic i el de l'estat sempre coincidien ideològicament. Així, l'especial posició constitucional del nostre estatut, els orígens del qual recordarem, i la permanent actitud de lleialtat constitucional sostinguda per la Comunitat Valenciana –o, com acabem d'apuntar, pels dos partits majoritaris que l'han governada– representen dos fac-

tors que expliquen en part les peculiaritats del desenvolupament estatutari i autonòmic.

### 3. Significació política i jurídica de l'Estatut

Fa 30 anys la Comunitat Valenciana es va dotar d'un estatut d'autonomia en el marc constitucional. Amb això exercitàvem el dret a l'autonomia que l'article 2 de la Constitució reconeix a les províncies limítrofes «amb característiques històriques, culturals i econòmiques comunes» (article 143 CE). Aquell estatut era, com tots els aprovats arreu del territori nacional, «la norma institucional bàsica» de la Comunitat Valenciana que l'estat havia de reconèixer i emparar «com a part integrant del seu ordenament jurídic». És a dir, la nostra autonomia no és solament la manifestació política, social i cultural d'un dels pobles d'Espanya –a tots els quals el preàmbul constitucional garanteix protecció–, és també integració jurídica, integració de les nostres normes en el sistema general de fonts, de participació, per tant, en la construcció del nou ordenament jurídic que, per força, havia de ser complex perquè hi conflueixen les fonts d'àmbit autonòmic i les d'aplicació en tot el territori, amb la necessària incorporació de les tècniques jurídiques de convivència entre totes.

A més, la Constitució, assumint la pluralitat dels territoris, assumia també llur significació històrica, tal com estableix l'esmentat article 143, encara que ho feia de manera tímida i selectiva. La timidesa era inevitable en una constitució normativa, que pretenia ser l'única font de legitimació en el nou ordenament; es tenia por, per consegüent, d'eventuals invocacions historicistes d'imprevisibles conseqüències. I, no obstant això, sí que es van buscar solucions polítiques als nacionalismes, a través de normes fetes a mida per a casos ben comptats: la Disposició Addicional 1a n'és el cas més paradigmàtic. Les raons de l'especial tractament de la Disposició Transitòria 2a evidencien la selectiva determinació d'un requisit que deixava la Comunitat Valenciana a les portes de plebiscitar el seu estatut, ja que en 1936 aquesta possibilitat fou segada en esclatar la Guerra Civil. Els esforços, d'alguns parlamentaris valencians en les corts constituents, per a ampliar la

fórmula d'aquesta solució transitòria van ser en va; no es va voler o no es va acceptar el reconeixement formal en el text constitucional de l'especial condició valenciana, que, avalada per la realitat històrica d'unes institucions i un ordenament jurídic seculars, perfectament hauria pogut ser la quarta nacionalitat històrica i, per tant, accedir al primer nivell competencial.

### 4. La recuperació de l'autogovern històric en el marc constitucional, entre la il·lusió i el desencant

S'ha al·ludit al mèrit del pluralisme i del consens, explicable en el primer estatut perquè va participar de l'esperit de la Transició, ple d'il·lusió i esperances davant de les noves possibilitats polítiques que, sense arribar a la ruptura, s'albiraven per a tot Espanya amb la Llei per a la Reforma Política. Pel que fa a la Comunitat Valenciana, la manifestació del 9 d'octubre de 1977, com a moviment popular que s'incorpora a les vivències ja democràtiques de l'època, i el compromís signat un any després eren, sens dubte, tan bífons com la 8a Llei Fonamental, perquè miraven al futur esperançador que la constitució promesa garantiria, però en el nostre cas, a més, miraven també a un passat institucional i jurídic ofegat per «derecho de conquista» en 1707. El breu preàmbul de l'Estatut ho expressava en aquesta síntesi: «és en el marc de la Constitució espanyola on la tradició valenciana provinent de l'històric Regne de València es troba amb la concepció moderna del País Valencià».

El compromís autonòmic valencià, signat el 8 d'octubre de 1978, tenia el mèrit d'unir totes les formacions polítiques, parlamentàries i extraparlamentàries, com a expressió del suport social a la sol·licitud d'autogovern que es va fer sentir en tots els àmbits associatius per a, immediatament després, plasmar-se en els institucionals. N'hi ha prou a recordar l'altíssim percentatge (quasi el 100 % dels ajuntaments i les tres diputacions provincials) amb què es va demanar a l'estat exercitar una via d'accés a l'autonomia. Sens dubte, però, el més ressenyable del compromís era la coherència del missatge amb l'amplíssima base social que representava, en proclamar que l'autonomia era

patrimoni de tothom i anava més allà de les concretes opcions polítiques partidistes i ideològiques. Els tripijocs formalistes acabarien negant a la Comunitat Valenciana l'accés a l'autonomia per l'article 151. Aquella voluntat quasi unànime tampoc va servir per a vèncer les reticències que, sens dubte, tenien, i tenen, un caràcter polític –certa por a l'historicisme– i alguna explicació, sempre silenciada, de naturalesa geoestratègica. No debades la Transició i l'accés a l'autonomia es tanquen per als valencians amb un gran desencís i frustració política, únicament tamisats pel sorprenent colp d'estat de febrer de 1981 que, sens dubte, també tindria conseqüències en la resta d'estatuts aprovats a Espanya i en la marxa de la primera fase de l'estat de les autonomies.

Amb tot, l'Estatut d'1 de juliol de 1982 es va fer assumint una sèrie de competències que excedien ostensiblement les de les comunitats de l'article 143, les anomenades «de segona». I no hi hagué objeccions de tipus constitucional; ans al contrari, en a penes un mes les Corts Generals donaven cobertura a aquell excés a través de la LOTRAVA (Llei Orgànica 12/1982), d'acord amb la qual, i a l'empara de l'article 150.2 CE, es transferien competències pròpies de la titularitat estatal. En 1994 va quedar regularitzada aquesta situació pel procediment de derogar la Llei i modificar l'Estatut de manera ben senzilla, ja que es tractava de validar les competències ja exercides i previstes en el text estatutari. Tot es va resoldre amb la breu Disposició Addicional 3a i la derogació de dues disposicions transitòries, que resultaven innecessàries perquè la peculiar situació descrita quedava, a partir de la reforma del 94, perfectament normalitzada. No obstant això, la possibilitat d'una reforma en plenitud, sense més dependència que el marc constitucional sempre respectat, només arribaria en 2005-2006, al caliu de l'ambient reformista general.

##### **5. La completesa ordinamental: de nou, una via valenciana entre la febre de les reformes estatutàries**

En el segon estatut valencià, el de 2006, també va haver-hi consens, cosa que ha de ressaltar-se per les

particulars dificultats, o per la impossibilitat, que alguns territoris i el govern central manifesten per a aconseguir aquest consens. En un moment polític molt difícil per a la sempre convenient relació entre els dos grans partits nacionals, el fet que aquests partits arribaren a acords sobre la finalitat, l'abast i el sentit de la reforma no resulta fútil. Demostra que, com en el nostre cas, en altres territoris hi ha lloc per a l'acord i que els partits no nacionalistes poden, de vegades, actuar també en clau territorial.

De les importants reformes dutes a terme en 2006, en recordaré ara només una: la transformació del vell article 2 d'assumpció de la clàusula de progrés en el nou Títol II que, no obstant això, manté la mateixa filosofia d'origen, és a dir la convicció que és funció primordial de la Generalitat vetlar pel benestar de les persones i protegir especialment les categories socials més necessitades (discapacitats, menors, gent gran, etc.). S'hi defuig l'enumeració de drets a la manera de les constitucions tradicionals, per tal que siga el legislador qui elabore una carta de drets socials, la qual cosa permet una flexibilitat que resulta impossible en altres estatuts i que, no obstant això, és convenient en una matèria com les polítiques socials, que ara com ara necessita que se n'aclarisquen les finalitats i les prioritats pel que fa als grups socials mencionats. La reforma també augmenta el nombre d'escons de les Corts Valencianes, normalitza les institucions creades després de l'Estatut, ja que necessitaven una previsió normativa d'alt nivell; reconeix al president de la Generalitat la potestat de dissoldre la cambra, etc.

Tot i els defectes tècnics, no ens ha de sorprendre que l'estatut de 2006 s'haja celebrat com una fita important en l'experiència democràtica del poble valencià, com un èxit definitiu en l'ordre jurídic, el moment de la completesa ordinamental, que obri la porta, fins i tot, a la recuperació jurídica de la seua dimensió històrica. «Igualment, és motiu d'aquesta reforma el reconeixement de la Comunitat Valenciana, com a nacionalitat històrica per les seues arrels històriques, per la seua personalitat diferenciada, per la

seua llengua i cultura i pel seu dret civil foral», diu el preàmbul.

Aquesta reforma estatutària i d'altres van ser celebrades en diversos territoris de l'estat que, sens dubte, no preveien que en pocs anys una crisi feroç canviaria les circumstàncies fins al punt d'amenaçar l'estat autonòmic, que avui posen en dubte tant els centralistes com els nacionalistes. No hem de retraure a la desgràcia de la crisi els defectes que ara considerem, però sí que ens els haja mostrat tots de colp, també els que, en la nostra immaduresa democràtica, no advertíem compassadament, quan cada u, en la mesura de les seues possibilitats, encara podia contribuir a mitigar-ne els efectes, abans que les seqüeles foren traumàtiques. En certa manera, els efectes de la crisi generalitzada ocasionen l'obsolescència de part de les propostes, dels plantejaments i de les conclusions de molts comentaris fets en aniversaris previs.

En aquesta tessitura, no em va semblar oportú dedicar aquestes escasses pàgines a sintetitzar l'immens treball legislatiu, social i polític fet; no hauria pogut passar d'un esquelètic índex. Contràriament, considere un deure dels operadors polítics i jurídics, i de tota la ciutadania, reflexionar sobre el complex origen d'una crisi, que no és només econòmica, en què tots tenim responsabilitats, encara que amb percentatges diversos.

Aquest aniversari és excepcional. Ens dona l'oportunitat de reflexionar i ponderar les circumstàncies viscudes en 30 anys i, sense ignorar l'alt nivell de progrés aconseguit, ha de ser-nos útil per a encarar un futur incert i, per això mateix, susceptible de ser traçat i repensat novament per la ciutadania.

## **6. L'estat autonòmic en l'hora de la crisi. Què és insostenible? L'estat social? L'estat autonòmic? Els dos?**

A hores d'ara vivim intensos debats sobre una crisi d'inesperades proporcions, els efectes de la qual no sols resulten traumàtics per a la ciutadania i les institucions sinó que, a més, avalen que es pose en qüestió la legitimitat de l'estat social i l'estat autonòmic,

que tan íntimament entrellaçats es presenten a Espanya perquè la naturalesa social de l'estat (art. 1.1, 9.2 i cap. III del tít. I CE) s'ha desplegat a través d'institucions descentralitzades, que ara veuen llastada la seua legitimitat i oportunitat per una crisi econòmica que planteja seriosos dubtes sobre la viabilitat i sostenibilitat de l'estat social. Personalment això em resulta cridaner.

Si consultem qualsevol dels debats, comentaris, estudis o monografies publicats arreu d'Espanya sobre les recents reformes estatutàries, resulta inevitable una profunda perplexitat davant del suposat fracàs de l'estat social que les autonomies —només les autonomies— feien realitat, ja que l'estat constitucional vigent va deixar en les seues mans la realització de la clàusula de progrés que la Llei fonamental solemnitzava en l'article 9.2. Les comunitats autònomes replicaran que un altíssim percentatge del seu pressupost es dedica a polítiques socials. La qüestió no és aquesta. Segons el meu parer, és decisiu saber si l'excepcionalitat de la situació és l'actual, presidida per retallades econòmiques de tot tipus, o era en canvi el que es va adoptar com a regla, allò que Luhmann ha anomenat sobrecàrrega del sistema polític. Els teòrics de l'estat social anunciaven els efectes d'aquesta sobrecàrrega, però sempre van ser ignorats i silenciats pels polítics, que van trobar en el pressupost una mina de vots en cada convocatòria electoral. Però aquesta no és l'hora dels retrets sinó la de les solucions i crec que en podrem trobar si tornem a la formulació original de l'estat social i a la seua autèntica finalitat i naturalesa, ja que, com en la Llei Fonamental de Bonn, l'exagerada dilatació a què han estat sotmesos a penes en fa recognoscible el resultat.

La major dificultat està, sens dubte, en la necessitat d'adaptació que tenen la ciutadania i les institucions més pròximes (local i autonòmica), perplexes per tot el que ha passat i sense cap advertència per part de qui havia de fer-les —acadèmics i docents també—. Perquè, a més, els greus problemes sobrevinguts ens arriben en una extrema situació de debilitat. Els efectes psicosocials negatius d'un estat social mal entès van ser explicats i advertits també per teòrics de molt distinta procedència ideològica, fins al punt que podríem



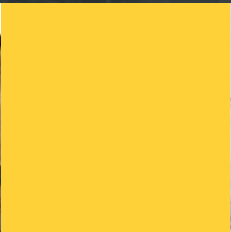
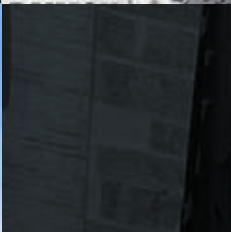
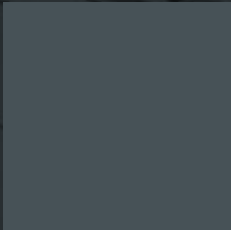
omplir tota una biblioteca amb monografies sobre la crisi de l'estat social més antigues que el nostre jove estat constitucional. Potser la crisi a què al·ludisc és una regla. Considerem, si no, una cita de Tocqueville, més antiga que l'estat social, amb què m'agradaria concloure:

«Sobre els ciutadans s'alça un poder immens i tutelar, que s'encarrega per si sol d'assegurar-los el gaudi i de vetllar per llur sort. S'assemblaria a la pàtria potestat si tinguera l'objectiu de preparar els homes per a l'edat viril, però, contràriament, no intenta més que fixar-los irrevocablement en la infància»

En definitiva, considere molt simplista la conclusió que fa recaure en la descentralització política les raons de les penúries econòmiques a què ens hem vist abocats. Cal revisar, sens dubte, les interpretacions errades sobre els principis del nostre estat social i cal sobretot reprendre la idea original dels drets, vinculats íntimament tots a la idea de responsabilitat. Aquesta responsabilitat, que en l'àmbit de la descentralització anomenem coresponsabilitat o principi de lleialtat federal, pot marcar la senda d'una reflexió autocrítica que l'estat ha de començar i liderar, perquè l'estat mateix i el nostre ordre constitucional estan en joc.

## BREU REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA

- AGUILÓ LUCIA, L., «Cara i creu del compromís autonòmic», en *Un Estatuto para el siglo XXI*, RVEA, núm. 41-42 (2003), p. 333 i següents.
- FALLER, H. J., «El principio de la lealtad federal en el orden federativo de la República Federal de Alemania», *Revista de Estudios Políticos* (Nueva Época), núm. 16 (juliol-agost 1980), p. 197 i següents.
- GARRIDO MAYOL, V., «Oportunidad, constitucionalidad y relevancia de la Reforma del Estatuto de la Comunidad Valenciana», en *Un Estatuto para el siglo XXI*, RVEA, núm. 41-42 (2003), p. 81 i següents.
- (dir.), *Modelo de Estado y reforma de los Estatutos*, Fundación Manuel Broseta, València, 2007.
- GUILLEM CARRAU, J., «Anotaciones sobre la reforma del marco competencial del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana», *Revista Aragonesa de Administración Pública*, núm. 32 (2008), p. 101 i següents.
- GUILLEM CARRAU, J. i VISIEDO MAZÓN, F. J., «El Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana ante el TC (Comentario a las Sentencias del Tribunal Constitucional 247/2007 y 249/2007)», *Repositorio Aranzadi del Tribunal Constitucional*, núm. 4 (2008), p. 13 i següents.
- MARTÍNEZ SOSPEDRA, M., «El nou estatut valencià», en LANUSE, M. I ALTRES, *Vida amunt i nacions amunt. Pensar el País Valencià en temps de globalització*, Universitat de València, València, 2010, p. 393 i següents.
- NADAL TÀRREGA, M., «Entre la lleialtat i el conflicte. Notes sobre el discurs del greuge en la història contemporània», en *Un Estatuto para el siglo XXI*, RVEA, núm. 41-42(2003), p. 65 i següents.
- ROLLNERT LIERN, G., «Materiales para un estudio del ámbito competencial del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana (1982-1994): competencias propias y competencias transferidas», *Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol*, núm. 34/35 (2001), p. 245 i següents.
- SÁNCHEZ FERRIZ, R., «Los nuevos Estatutos de Autonomía en busca de una forma de Estado: entre el Estado Federal y la enésima repetición de la máxima de Lampedusa», *Teoría y Realidad Constitucional*, núm. 24 (2009), p. 359 i següents.
- SOLER I MARCO, V., «Algunes claus per a superar la invisibilitat dels valencians al segle XXI», en LANUSE, M. I ALTRES *Vida amunt i nacions amunt. Pensar el País Valencià en temps de globalització*, Universitat de València, València, 2010, p. 453 i següents.



UNITS  
VALENCIANES

*Nosaltres*

**30 ANYS**  
DE L'ESTATUT  
D'AUTONOMIA

## EXPOSICIÓ

### BLOC I

Mobilitzacions  
9 d'octubre

### BLOC II

El procés preautonòmic  
Semblances biogràfiques  
L'Estatut

### BLOC III

La llengua  
Els símbols

**La reforma de l'Estatut**

| Sex | 1  | 2  | 3  | 4  |
|-----|----|----|----|----|
| 1   | 5  | 6  | 7  | 8  |
| 2   | 9  | 10 | 11 | 12 |
| 3   | 13 | 14 | 15 | 16 |
| 4   | 17 | 18 | 19 | 20 |
| 5   | 21 | 22 | 23 | 24 |
| 6   | 25 | 26 | 27 | 28 |
| 7   | 29 | 30 | 31 |    |

gender

|            |    |
|------------|----|
| Samstag    | 1  |
| Sonntag    | 2  |
| Montag     | 3  |
| Dienstag   | 4  |
| Mittwoch   | 5  |
| Donnerstag | 6  |
| Freitag    | 7  |
| Samstag    | 8  |
| Sonntag    | 9  |
| Montag     | 10 |
| Dienstag   | 11 |
| Mittwoch   | 12 |
| Donnerstag | 13 |
| Freitag    | 14 |
| Samstag    | 15 |
| Sonntag    | 16 |
| Montag     | 17 |
| Dienstag   | 18 |
| Mittwoch   | 19 |
| Donnerstag | 20 |
| Freitag    | 21 |
| Samstag    | 22 |
| Sonntag    | 23 |
| Montag     | 24 |
| Dienstag   | 25 |
| Mittwoch   | 26 |
| Donnerstag | 27 |
| Freitag    | 28 |
| Samstag    | 29 |
| Sonntag    | 30 |
| Montag     | 1  |
| Dienstag   | 2  |
| Mittwoch   | 3  |
| Donnerstag | 4  |
| Freitag    | 5  |
| Samstag    | 6  |
| Sonntag    | 7  |
| Montag     | 8  |
| Dienstag   | 9  |
| Mittwoch   | 10 |
| Donnerstag | 11 |
| Freitag    | 12 |
| Samstag    | 13 |
| Sonntag    | 14 |
| Montag     | 15 |
| Dienstag   | 16 |
| Mittwoch   | 17 |
| Donnerstag | 18 |
| Freitag    | 19 |
| Samstag    | 20 |
| Sonntag    | 21 |
| Montag     | 22 |
| Dienstag   | 23 |
| Mittwoch   | 24 |
| Donnerstag | 25 |
| Freitag    | 26 |
| Samstag    | 27 |
| Sonntag    | 28 |
| Montag     | 29 |
| Dienstag   | 30 |
| Mittwoch   | 31 |

|           |    |    |    |    |    |    |    |
|-----------|----|----|----|----|----|----|----|
| domenica  | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  | 7  |
| sabato    | 8  | 9  | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 |
| venerdì   | 15 | 16 | 17 | 18 | 19 | 20 | 21 |
| giovedì   | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 |
| mercoledì | 29 | 30 | 31 |    |    |    |    |

marzo

| domingo | sábado | viernes | jueves | miércoles | martes | domingo |
|---------|--------|---------|--------|-----------|--------|---------|
| 1       | 2      | 3       | 4      | 5         | 6      | 7       |
| 8       | 9      | 10      | 11     | 12        | 13     | 14      |
| 15      | 16     | 17      | 18     | 19        | 20     | 21      |
| 22      | 23     | 24      | 25     | 26        | 27     | 28      |
| 29      | 30     |         |        |           |        |         |

abril

|           |     |     |     |
|-----------|-----|-----|-----|
| domingus  | 1   | 2   | 9   |
| officinas | 3   | 4   | 10  |
| sanctus   | 5   | 6   | 11  |
| sanctus   | 7   | 8   | 12  |
| sanctus   | 9   | 10  | 13  |
| sanctus   | 11  | 12  | 14  |
| sanctus   | 13  | 14  | 15  |
| sanctus   | 15  | 16  | 16  |
| sanctus   | 17  | 18  | 17  |
| sanctus   | 19  | 20  | 18  |
| sanctus   | 21  | 22  | 19  |
| sanctus   | 23  | 24  | 20  |
| sanctus   | 25  | 26  | 21  |
| sanctus   | 27  | 28  | 22  |
| sanctus   | 29  | 30  | 23  |
| sanctus   | 31  | 32  | 24  |
| sanctus   | 33  | 34  | 25  |
| sanctus   | 35  | 36  | 26  |
| sanctus   | 37  | 38  | 27  |
| sanctus   | 39  | 40  | 28  |
| sanctus   | 41  | 42  | 29  |
| sanctus   | 43  | 44  | 30  |
| sanctus   | 45  | 46  | 31  |
| sanctus   | 47  | 48  | 32  |
| sanctus   | 49  | 50  | 33  |
| sanctus   | 51  | 52  | 34  |
| sanctus   | 53  | 54  | 35  |
| sanctus   | 55  | 56  | 36  |
| sanctus   | 57  | 58  | 37  |
| sanctus   | 59  | 60  | 38  |
| sanctus   | 61  | 62  | 39  |
| sanctus   | 63  | 64  | 40  |
| sanctus   | 65  | 66  | 41  |
| sanctus   | 67  | 68  | 42  |
| sanctus   | 69  | 70  | 43  |
| sanctus   | 71  | 72  | 44  |
| sanctus   | 73  | 74  | 45  |
| sanctus   | 75  | 76  | 46  |
| sanctus   | 77  | 78  | 47  |
| sanctus   | 79  | 80  | 48  |
| sanctus   | 81  | 82  | 49  |
| sanctus   | 83  | 84  | 50  |
| sanctus   | 85  | 86  | 51  |
| sanctus   | 87  | 88  | 52  |
| sanctus   | 89  | 90  | 53  |
| sanctus   | 91  | 92  | 54  |
| sanctus   | 93  | 94  | 55  |
| sanctus   | 95  | 96  | 56  |
| sanctus   | 97  | 98  | 57  |
| sanctus   | 99  | 100 | 58  |
| sanctus   | 101 | 102 | 59  |
| sanctus   | 103 | 104 | 60  |
| sanctus   | 105 | 106 | 61  |
| sanctus   | 107 | 108 | 62  |
| sanctus   | 109 | 110 | 63  |
| sanctus   | 111 | 112 | 64  |
| sanctus   | 113 | 114 | 65  |
| sanctus   | 115 | 116 | 66  |
| sanctus   | 117 | 118 | 67  |
| sanctus   | 119 | 120 | 68  |
| sanctus   | 121 | 122 | 69  |
| sanctus   | 123 | 124 | 70  |
| sanctus   | 125 | 126 | 71  |
| sanctus   | 127 | 128 | 72  |
| sanctus   | 129 | 130 | 73  |
| sanctus   | 131 | 132 | 74  |
| sanctus   | 133 | 134 | 75  |
| sanctus   | 135 | 136 | 76  |
| sanctus   | 137 | 138 | 77  |
| sanctus   | 139 | 140 | 78  |
| sanctus   | 141 | 142 | 79  |
| sanctus   | 143 | 144 | 80  |
| sanctus   | 145 | 146 | 81  |
| sanctus   | 147 | 148 | 82  |
| sanctus   | 149 | 150 | 83  |
| sanctus   | 151 | 152 | 84  |
| sanctus   | 153 | 154 | 85  |
| sanctus   | 155 | 156 | 86  |
| sanctus   | 157 | 158 | 87  |
| sanctus   | 159 | 160 | 88  |
| sanctus   | 161 | 162 | 89  |
| sanctus   | 163 | 164 | 90  |
| sanctus   | 165 | 166 | 91  |
| sanctus   | 167 | 168 | 92  |
| sanctus   | 169 | 170 | 93  |
| sanctus   | 171 | 172 | 94  |
| sanctus   | 173 | 174 | 95  |
| sanctus   | 175 | 176 | 96  |
| sanctus   | 177 | 178 | 97  |
| sanctus   | 179 | 180 | 98  |
| sanctus   | 181 | 182 | 99  |
| sanctus   | 183 | 184 | 100 |
| sanctus   | 185 | 186 | 101 |
| sanctus   | 187 | 188 | 102 |
| sanctus   | 189 | 190 | 103 |
| sanctus   | 191 | 192 | 104 |
| sanctus   | 193 | 194 | 105 |
| sanctus   | 195 | 196 | 106 |
| sanctus   | 197 | 198 | 107 |
| sanctus   | 199 | 200 | 1   |

| day | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  | 6  |
|-----|----|----|----|----|----|----|
| 7   | 8  | 9  | 10 | 11 | 12 | 13 |
| 14  | 15 | 16 | 17 | 18 | 19 | 20 |
| 21  | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 |
| 28  | 29 | 30 |    |    |    |    |

june

| Samstag | Sonntag | Montag | Dienstag | Mittwoch | Donnerstag | Freitag | Samstag | Sonntag |
|---------|---------|--------|----------|----------|------------|---------|---------|---------|
| 5       | 6       | 7      | 8        | 9        | 10         | 11      | 12      | 13      |
| 14      | 15      | 16     | 17       | 18       | 19         | 20      | 21      | 22      |
| 23      | 24      | 25     | 26       | 27       | 28         | 29      | 30      | 31      |

juliol

| Williams | Williams | Williams | Williams | Williams | Williams | Williams | Williams |
|----------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|
| 2        | 3        | 4        | 5        | 6        | 7        | 8        | 1        |
| 9        | 10       | 11       | 12       | 13       | 14       | 15       |          |
| 16       | 17       | 18       | 19       | 20       | 21       | 22       |          |
| 23       | 24       | 25       | 26       | 27       | 28       | 29       |          |
| 30       | 31       | agost    |          |          |          |          |          |

| Settimane | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  |
|-----------|----|----|----|----|----|
| Settimane | 6  | 7  | 8  | 9  | 10 |
| Settimane | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Settimane | 16 | 17 | 18 | 19 | 20 |
| Settimane | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 |
| Settimane | 26 | 27 | 28 | 29 | 30 |

settembre

| Drill times | Drill times | Drill times | Drill times | Drill times | Drill times | Drill times |
|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| 4           | 5           | 6           | 7           | 8           | 9           | 10          |
| 11          | 12          | 13          | 14          | 15          | 16          | 17          |
| 18          | 19          | 20          | 21          | 22          | 23          | 24          |
| 25          | 26          | 27          | 28          | 29          | 30          | 31          |

octubre

| Drillings | Drillings | Drillings | Drillings | Drillings | Drillings | Drillings | Drillings |
|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| 1         | 2         | 3         | 4         | 5         | 6         | 7         |           |
| 8         | 9         | 10        | 11        | 12        | 13        | 14        |           |
| 15        | 16        | 17        | 18        | 19        | 20        | 21        |           |
| 22        | 23        | 24        | 25        | 26        | 27        | 28        |           |
| 29        | 30        |           |           |           |           |           |           |

novembre

|           |    |    |    |    |    |    |
|-----------|----|----|----|----|----|----|
| domingo   | 1  | 2  | 3  | 4  | 5  |    |
| sábado    | 6  | 7  | 8  | 9  | 10 | 11 |
| viernes   | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 |
| jueves    | 18 | 19 | 20 | 21 | 22 | 23 |
| miércoles | 24 | 25 | 26 | 27 | 28 | 29 |
| martes    | 30 | 31 |    |    |    |    |

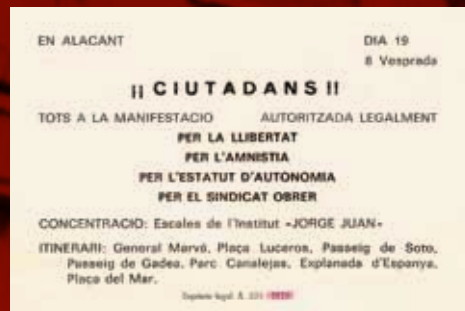
desembre

ANN 1976

## *Nosaltres* 30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

Les expectatives de canvi polític a Espanya des de final de 1975 avivaren les reivindicacions ciutadanes de llibertat i democràcia, unides a l'exigència d'autogovern per al territori valencià, que les diverses forces polítiques i sindicals exigiren.





1- Convocatòria de la primera manifestació autoritzada a Alacant, 19-07-1976. Arxiu de la Democràcia, Universitat d'Alacant [AD].



2- Manifestació per la llibertat, l'amnistia i l'Estatut d'Autonomia a Alacant, 19-07-1976. Autor: Elias Alonso [AD].



3- Full volant del Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN) [AD].



4- Pancarta de denúncia de l'agressió a Miquel Grau, octubre 1977. Autor: Mariano Sánchez [AD].



5- Soterrament de Miquel Grau a Alacant, 16-10-1977. Autor: Mariano Sánchez [AD].



6- Mural sobre la mort de Miquel Grau a l'avinguda d'Alfons el Savi d'Alacant, octubre 1977. Autor: Mariano Sánchez [AD].



7- Fullat de la Casa Nacional dels Països Valencians, Alacant [AD].



8- Fullat de la Casa Nacional dels Països Valencians (revers), Alacant [AD].



9- Fullat del PSAN, novembre 1977 [AD].



11- Adhesiu a favor de l'autonomia per l'article 151 [AD].



12- Adhesiu Som valencians i no catalans [AD].

10- Adhesiu de la II Marxa per l'Autodeterminació, 01-08 d'octubre 1978 [AD].

# MOBILITZACIONS

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

Les protestes contra l'«obertura» del primer govern de la monarquia es van succeir durant els mesos inicials de 1976: activitats polítiques, pamflets, manifestos, actes culturals (recitals, homenatges...). L'oposició política i sindical va promoure les primeres manifestacions conjuntes a favor de l'amnistia: a Alacant, el 13 de desembre de 1975, i a València, el 16 de gener de 1976. La unitat d'acció s'aconseguí per un principi d'acord establert el 13 d'abril d'aquell any, i es va constituir la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià amb la fusió de la Junta Democràtica d'Espanya a València i el Consell Democràtic del País Valencià. Les organitzacions que integraren aquesta plataforma acordaren reivindicar la formació de la Generalitat i defensar la cooficialitat del català i el castellà.

Quatre mesos després, el 12 d'agost, José María Adán García va presentar un prec en les Corts espanyoles, subscrit pels procuradors i consellers nacionals de les tres províncies valencianes, en què demanava «l'autonomia econòmica, administrativa i cultural de la regió valenciana», i el reconeixement del valencià com a llengua vernacle en la Llei general d'educació, fet que obria la via del «reformisme blau».

La Taula va promoure les protestes ciutadanes més grans en contra de la continuïtat, com van mostrar les manifestacions que tingueren lloc, sota el lema «Amnistia, llibertat i Estatut d'Autonomia», a València el 12 de juliol i a Alacant el dia 19 d'aquell mes de 1976.



13- Cartells superposats, a Alacant, 1980. Autor: Marín Chacón.

## **Jo vinc d'un silenci (1975)** Raimon

Jo vinc d'un silenci antic i molt llarg de gent que va alçant-se des del fons dels segles de gent que anomenen classes subalternes, jo vinc d'un silenci antic i molt llarg.

## CRONOLOGIA

22-XI-1975, Joan Carles de Borbó és proclamat rei d'Espanya. Arias Navarro és confirmat el 5 de desembre com a president del primer govern de la monarquia restaurada.

26-III-1976, formació de la Coordinadora Democràtica, coneguda com a *Platajunta*.

2-VII-1976, Adolfo Suárez és nomenat president del Govern.

30-VII-1976, Reial decret sobre amnistia de delictes i faltes polítiques i d'opinió.

15-XII-1976, aprovació en referèndum de la Llei de reforma política.

8-II-1977, el Consell de Ministres modifica la Llei d'associacions polítiques. L'1 d'abril, el Parlament va aprovar la Llei 19/1977, que regulava el dret d'associació sindical i reconeixia la legalitat de les diferents associacions empresarials i sindicals. El PCE va ser legalitzat el 9 d'abril.

18-III-1977, Llei 20/1977, sobre normes electorals.

15-VI-1977, celebració de les primeres eleccions generals; UCD obtingué la majoria relativa amb 165 escons i va ser la segona força política a les províncies valencianes amb 11 escons davant els 13 diputats que obtingué el PSPV.

14-X-1977, Llei 46/1977, d'amnistia dels presos polítics.

25-X-1977, firma dels Pactes de la Moncloa.



14-16- Fullert del 9 d'Octubre de 1977 [AD].



17- Manifestació del 9 d'octubre de 1977 a València.  
Valencia Semanal, núm. 1, 10-12-1977 [AD].



18- Adhesiu del 9 d'Octubre, 1977 [AD].



20- Portada Canigó, núm. 523, 15-10-1977 [AD].



21- Portada Cal Dir, núm. 30, 23-10-1977 [AD].

# 9 D'OCTUBRE

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA



19- Adhesiu del 9 d'Octubre, 1977 [AD].



22- Portada La Causa del Poble, núm. 39, octubre 1977 [AD].

Les reivindicacions d'autogovern van ser expressades simbòlicament en una data: el 9 d'octubre, dia de l'entrada del rei Jaume I d'Aragó el Conqueridor a la ciutat de València l'any 1238. La Taula de les Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià va acordar, el 15 de setembre de 1976, la celebració del Dia Nacional del País Valencià el 9 d'octubre. En aquesta jornada d'afirmació autonòmica, una multitudinària manifestació es va congregar a la capital valenciana, tot i la prohibició de l'acte.

El Plenari de Parlamentaris del País Valencià, creat el 6 d'agost de 1977 a València pels 41 representants a Corts elegits en les votacions generals del 15 de juny, va decidir transmetre al president del Govern, Adolfo Suárez, i al rei Joan Carles I la voluntat d'establir la Generalitat i d'obtenir l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia. L'objectiu del plenari era iniciar el procés a través de reunions a les principals localitats valencianes i convocar, sota el lema «Ara, volem l'Estatut», la manifestació del 9 d'Octubre d'aquell any.

Els dies previs, el jove Miquel Grau Gómez, militant del Moviment Comunista del País Valencià va ser mortalment ferit al cap per l'impacte d'una rajola llançada des d'un edifici quan enganxava cartells de la Diada a la plaça dels Cavalls d'Alacant. Aquest cas de violència esdevingué símbol de les reivindicacions.

Les dates històriques van capitalitzar les diverses sensibilitats identitàries, com ara la promoció de la festa del 25 d'Abril, dia de la batalla d'Almansa el 1707, per l'entitat Acció Cultural del País Valencià, fundada l'any 1978, el primer president de la qual va ser Joan Fuster.



## *Nosaltres* 30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

El procés d'establiment de l'autogovern valencià i d'aprovació de l'Estatut d'Autonomia va trencar l'ampli acord polític inicial que les mobilitzacions ciutadanes precedents havien recolzat. El clima de crispació i enfrontament a penes no afavorí que hi haguera un «consens autonòmic» al marge dels dos principals partits polítics.



30- Manifestació dels Valencians, Informació, 27-04-1980



23- Visita del rei al plenari de parlamentaris del País Valencià, 1978 [AD].

De izquierda a derecha:

1. **Luis Ramón Martínez** (representante Diputación Castellón)
2. **Bernardo Heredia** (representante Diputación Alicante)
3. **Ignacio Docavo** (representante Diputación Valencia)
4. **Joan Lerma** (Conseller Trabajo)
5. **Josep V. Bevià** (Conseller Cultura)
6. **Alberto Jarabo Payá** (Conseller Turismo)
7. **Enrique Monsonis** (Conseller Agricultura)
8. **Rey Don Juan Carlos**
9. **Josep Lluís Albiñana** (Presidente del Consell)
10. **Emérit Bono** (Conseller Transporte y Benestar Social)
11. **Leonardo Ramón** (Conseller Industria)
12. **Manuel Sánchez Ayuso** (Conseller Sanidad)
13. **José Luis Barceló** (Conseller Educación)
14. **Antonio García Miralles** (Conseller Urbanismo)
15. **Ferrán Vidal** (Conseller Interior)
16. **Javier Aguirre de la Voz** (Conseller Economía y Hacienda)



25- Reunió del Consell. Valencia Semanal, núm. 21, 01-05-1978 [AD]



26- Portada Valencia Semanal, núm. 56, 21-01-1979 [AD]



27- Article periodístic de Manuel Broseta Pont. Las Provincias, 26-07-1979 [AD].



28- Portada Valencia Semanal, núm. 103, 06-01-1980 [AD].



29- Portada Valencia Semanal, núm. 104, 13-01-1980 [AD].



31- Escrit d'Enrique Monsonis Domingo. Información, 21-12-1980 [AD].



32- Esbossos del colp d'estat i autonomia valenciana. Autor: José Gutiérrez, 1981 [AD].



33- Portada Información, 10-03-1982 [AD].



34- Portada Información, 22-04-1982 [AD].



35- Portada Generalitat, núm. 50, juliol 1982 [AD].

# EL PROCÉS PREAUTONÒMIC

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

El règim preautonòmic del País Valencià va ser aprovat pel Reial Decret 10/1978, de 17 de març, que instituïa el Consell com a òrgan de govern, que estaria format per dotze membres elegits entre els parlamentaris proclamats en les eleccions generals del 15 de juny de 1977 a les províncies d'Alacant, Castelló i València, i per un representant de cadascuna de les tres diputacions provincials. El primer Consell del País Valencià es va constituir el 10 d'abril en el simbòlic Reial Monestir de Santa Maria del Puig.

Josep Lluís Albiñana, president del Consell, adoptà com a programa d'actuació els acords de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià, malgrat les dificultats per la paralització del traspàs competencial i el funcionament del Consell, sobretot per les diputacions provincials. Albiñana impulsà el procés autonòmic davant la imminent aprovació de la Constitució espanyola (que discriminava València en la segona disposició transitòria), que concità la unitat de les forces polítiques valencianes amb la firma del Compromís Autonòmic el 8 d'octubre de 1978. El Consell acordà, en la reunió a Morella del 9 de gener de 1979, iniciar el procés autonòmic a través de la via prevista per a l'accés a l'autogovern en l'article 151 de la Constitució; acord que l'Ajuntament de Picanya havia assumit el 25 d'abril.

Després de la celebració de les eleccions generals de l'1 de març de 1979, i tot i quedar en minoria, Josep Lluís Albiñana va ser elegit president del Consell. L'avanç electoral d'UCD va fer que aquest partit adoptara una estratègia de confrontació i de desgast polític que va frenar el procés autonòmic i acabà produint un «canvi de via». La confrontació, que mobilitzà el moviment blaver, afectà l'idioma, la bandera i la denominació del territori en allò que es va anomenar la «batalla de València». Aquests conflictes, i les disputes internes en el PSPV, van fer que els socialistes abandonaren el Consell i Josep Lluís Albiñana va presentar la dimissió com a president el 22 de desembre de 1979.



24- Portada *Información*, 12-03-1978 [AD].

## CRONOLOGIA

18-III-1978, publicació en el BOE dels reials decrets pels quals s'aprovaren els règims preautonòmics per a Galícia, l'Aragó, el País Valencià i Canàries.

21-VII-1978, el Ple del Congrés aprovà el projecte de Constitució espanyola.

6-XII-1978, ratificació en referèndum del projecte de Constitució, sancionat pel rei el 27 de desembre.

1-III-1979, celebració d'eleccions legislatives generals; UCD va revalidar la majoria relativa amb 168 escons i va aconseguir un avanç electoral a les províncies valencianes en aconseguir 11 diputats, els mateixos que el PSPV-PSOE.

3-IV-1979, celebració de les primeres eleccions municipals.

29-XI-1979, el Ple del Congrés va aprovar els projectes d'estatuts d'autonomia per al País Basc i Catalunya.



CORTS  
VALENCIANES

# SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA



Josep Lluís Albiñana  
i Olmos. *Información*.

## **ALBIÑANA OLMOS, Josep Lluís**

(València, 1943).

Llicenciat en Dret per la Universitat de València, va exercir com a advocat laboralista entre 1968 i 1977. Vinculat a sectors cristians progressistes, va formar part de la Unió Democràtica del País Valencià. Va ingressar en el PSOE l'any 1975 i va formar part de la Comissió Executiva Federal en el XXII Congrés. En les eleccions del 15 de juny de 1977, va ser elegit diputat per València, condició que revalidaria el 1979. Va ser membre del Plenari de Parlamentaris del País Valencià i va ser elegit president del Consell a l'abril de 1978. A Morella es va comprometre que el País Valencià es constituïra en autonomia per l'article 151 de la Constitució, que va ser l'usat per a les nacionalitats històriques. A l'abril de 1979 va renunciar a la presidència del Consell per no sentir el suport de l'executiva del PSPV-PSOE. Després de ser reelegit president al juny, acabà renunciant-hi definitivament al desembre d'aquell any. Després de deixar el seu escó al Congrés el 1980, va abandonar el PSOE. Posteriorment, va ser elegit secretari general del Partit Nacionalista del País Valencià; contrari al procés que va seguir aquesta formació, abandonà la política l'any 1983.



Manuel Broseta  
Pont. *Información*.

## **BROSETA PONT, Manuel**

(Banyeres, 1932-València, 1991).

Catedràtic de Dret Mercantil de la Facultat de Dret de València, va propiciar la formació i va assumir la presidència de la Junta Democràtica del País Valencià el 1974 i, posteriorment, de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià. Afiliat a UCD el 1979, fou elegit senador per València. Entre 1980 i 1982 va ocupar la Secretaria d'Estat per a les Comunitat Autònomes, des de la qual dirigí els treballs per a l'aprovació de la major part dels estatuts d'autonomia, entre els quals el de la Comunitat Valenciana, en la tramitació i discussió parlamentària del qual participà activament. El 15 de gener de 1991 va ser assassinat per ETA.



Enrique Monsonís Domingo.  
Congrés dels  
Diputats.

## **MONSONÍS DOMINGO, Enrique**

(Borriana, 1931-2011).

Diputat a Corts per Castelló per UCD en la legislatura constituent de 1977-1979 i la primera legislatura de 1979-1982. A l'abril de 1978 ocupà el càrrec de conseller d'Agricultura del Consell i passà a encarregar-se d'Interior al juny de 1979. Després de la dimissió d'Albiñana, es va fer càrrec, en funcions, de la presidència del Consell, que ocupà fins al novembre de 1982. L'any següent es va integrar en el Partit Demòcrata Liberal i després ho féu en Unió Valenciana. Entre 2003 i 2004 va ser eurodiputat al Parlament Europeu.

AVANTPROJECTE  
D'ESTATUT  
DEL PAÍS VALENCIÀ

Com a primer pas en el camí vers l'autodeterminació, el País Valencià es dona el present Estatut per a la regulació de la seua vida política, dins el marc de l'estat espanyol.

TÍTOL PRIMER

De la habitants i el territori.

Article 1er.- El poder del País Valencià esmana del seu poble i es manifesta:  
a) En l'elecció democràtica per als òrgans legislatiu i de govern de la Generalitat.  
b) En la decisió del poble per plebiscit.  
c) En l'elaboració de projectes de llei per iniciativa popular.

Art. 2on.- Són valencians els qui al temps de l'entrada en vigor d'aquest Estatut tinguen veïnatge administratiu valencià i els qui el guanyen posteriorment.

39- Estatut d'Elx,  
setembre 1976.  
Biblioteca Central  
Pere Ibarra, Elx.

AVANT PROJECTE DE ÈSTATUT D'AUTONOMIA

PER AL

PAÍS VALENCIÀ

Equip Francesc Eiximenis.

Integrats: Lluís Aguiló i Lucia  
Josep Asensi i Sabater  
Ferran Cervera i Torrejón  
Vicent Franch i Ferrer  
Manuel Martínez i Sospedra  
Xavier Muñoz i Pellín  
Rosa Ripolles i Serrano  
Remei Sánchez i Ferris  
M<sup>a</sup> Julia Sevilla i Merino  
Francesc Serrano i Martí

Morella, 21 Degenbre 1978.

ANTEPROYECTO DE ESTATUTO DE AUTONOMIA

DEL

PAÍS VALENCIANO

PRÁMBULO

El pueblo valenciano ha manifestado reiteradamente su voluntad de recuperar las propias instituciones de autogobierno arrebatadas por derecho de conquista en 1707. Esta voluntad constante encuentra hoy el marco jurídico en el cual realizarse: La Constitución de la nueva democracia. En su virtud, y con el objeto de

- Recuperar y actualizar sus derechos históricos y nacionales.
  - Desarrollar su personalidad colectiva, y
  - Construir una sociedad democrática avanzada, el -
- pueblo valenciano, haciendo uso del derecho que le reconoce los artículos 2 y 14).1. y la Disposición Adicional Primera del texto constitucional, propone el siguiente.

ESTATUTO DE AUTONOMIA DEL PAÍS VALENCIANO

PROYECTO  
DE  
ESTATUTO VALENCIANO

TÍTULO I

LA COMUNIDAD VALENCIANA

ARTÍCULO 1.º (+)

1. El Pueblo Valenciano cuya forma histórica de institución política fue el Reino de Valencia, se constituye en Comunidad Autónoma de acuerdo con lo dispuesto en la Constitución y en el presente Estatuto, con la denominación de País - Valenciano.

2.- El País Valenciano es la expresión de la voluntad democrática y del derecho de autogobierno del Pueblo Valenciano y se rige por el presente Estatuto que es su norma institucional básica.

(+) Véase anexo.

41- Proyecto d'Estatut Valencià de Benicàssim,  
05-05-1981 [AD].

40- Estatut de Morella, desembre 1978. Arxiu  
Històric de la Comunitat Valenciana.

# L'ESTATUT

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

En la gestació de l'Estatut, el primer avantprojecte va ser l'«Estatut de Morella», que elaborà l'equip Francesc Eiximenis i que va ser acabat el 21 de desembre de 1978, una vegada aprovada la Constitució (en l'articulat es va optar per la via de l'article 151). Anteriorment, l'anomenat «Estatut d'Elx» va ser redactat com a *Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia del País Valencià* per diversos intel·lectuals valencians (Eliseu Climent, Joan Fuster, Max Cahner, Josep Benet, Rafael Ribó i Enric Solà) al llarg de 1975, i va ser firmat a València al febrer de 1976. Una vegada iniciat el procés autonòmic, a més de l'Estatut de Morella es presentaren fins a dèsset propostes d'avantprojectes (vuit de forces polítiques extraparlamentàries i nou d'associacions cíviques i culturals).

En la reunió del plenari de parlamentaris del 10 d'abril de 1981 s'elegí una comissió redactora del projecte d'Estatut d'Autonomia, formada per cinc membres (Luis Berenguer Fuster i José Ramón Pin Arboledas, d'UCD; Joan Lerma Blasco i Felipe Guardiola Sellés, del PSPV-PSOE, i Antonio Palomares Vinuesa, del PCE-PCPV). La comissió presentà un text consensuat amb molta pressa, l'«Estatut de Benicàssim» (que hagué d'incloure, en un annex, les redaccions alternatives que els representants d'UCD van fer dels articles referits a la denominació, la bandera, la divisió comarcal i les diputacions provincials). Una assemblea mixta de parlamentaris i diputats provincials, d'acord amb el que estableix l'article 146 de la Constitució, es va reunir a Peníscola el 19 de juny i va aprovar, per unanimitat, el text estatutari, que passà a dir-se «Estatut de Peníscola».

El projecte d'estatut, presentat davant la mesa del Congrés dels Diputats, començà el tràmit parlamentari el 13 d'octubre de 1981. Els desacords sobre la denominació, els símbols i les diputacions en retardaren l'aprovació, que tingué lloc per Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol. El procés va acabar amb l'aprovació de la Llei orgànica 12/1982, de 10 d'agost, de transferències a la Comunitat Valenciana de competències de titularitat estatal, d'acord amb l'article 152 de la Constitució, que equiparà la Comunitat Valenciana a les comunitats històriques de Catalunya, País Basc, Galícia i Andalusia, que hi van accedir a través de l'article 151.

## CRONOLOGIA

28-II-1980, referèndum de ratificació de la iniciativa autonòmica a Andalusia per l'article 151 de la Constitució; l'Estatut va ser aprovat el 30 de desembre de 1981.

29-I-1981, dimissió d'Adolfo Suárez com a president del Govern.

23-II-1981, intent de colp d'estat durant la segona votació d'investidura de Leopoldo Calvo Sotelo com a president del Govern.

3-IV-1981, creació d'una comissió Govern-PSOE per a dirigir el desenvolupament del procés autonòmic, amb l'assessorament d'un comitè d'experts.

6-IV-1981, aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Galícia.

28-IV-1982, el Ple del Congrés aprovà el projecte d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, amb el vot en contra del Grup Parlamentari Comunista. Fou aprovat al Senat el 7 de maig.

**PER QUÈ  
NO  
EN LA  
NOSTRA  
LLENGUA  
?**

*Nosaltres*  
30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

La falta de consens autonòmic i la confrontació política van tenir com a expressió més evident els conflictes per la llengua i els símbols identitaris de la bandera i la denominació del territori valencià.

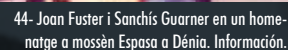
valència, 1977

# LA LLENGUA DELS VALENCIANS

Opinions dels directors  
de la Real Academia Española  
i de la Real Academia de la Historia:  
i de diversos numeraris.

[illegible]

42- Manuel Sanchís Guarner i Lluís Alpera en un acte de la CAAM a Alacant. Información.

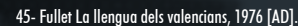
[illegible]

"Es qüestió d'acostumar-se a que la gent perga la por a dir-li català a la seua llengua"  
Conversa amb Joan Fuster

—... Que tem sido do dia do casamento, então? É bom, não é? —

— Alors, je suis sûr de  
être capable d'accomplir ce  
que je pense être le plus  
difficile travail de la vie. En-  
suite, comme pour éliminer  
tout malentendu, et si on  
demandait à notre marié  
de ne pas venir à l'école le  
samedi, il lui dit, au cas,

47- Façana de l'edifici on estava la llibreria Set i Mig, Alacant [AD].



# LA LLENGUA

*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

La Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, desplega la disposició estatutària que estableix l'article 7è, la cooficialitat del valencià i el castellà a la Comunitat Valenciana, de manera que tothom té el dret a conèixer-los i usar-los, sense que ningú no siga discriminat per raó de llengua. Aquest text legislatiu obeí també al compromís en la defensa del patrimoni cultural de la comunitat autònoma i, especialment, en la recuperació del valencià, llengua històrica que en constitueix la senya d'identitat més peculiar.

La formació d'una consciència lingüística estigué unida ben aviat a la defensa de l'ensenyament escolar del valencià per figures com ara Carles Salvador (València, 1893-1955). Promotor de la normalització ortogràfica del valencià, Carles Salvador recopilà i publicà, el 1932, les *Normes ortogràfiques de Castelló*. Dins de l'associació Lo Rat Penat, impulsaria els cursos de Llengua i Literatura Valenciana, el 1951, i editaria una *Gramàtica valenciana*.

Després de la Guerra Civil, les actuacions i els projectes polítics dels grups valencianistes a l'exili progressivament cediren pas a plantejaments culturals. Les persones que sentien i creïen en la idea dels Països Catalans, reconegueren la unitat lingüística, i foren partidaris d'estreir vincles culturals i de crear una federació catalano-balear-valenciana. També afirmaren, però, la personalitat de les terres valencianes i la singularitat de la seua llengua, el valencià. Una convicció que anà reafirmant-se a l'interior amb actes com la presentació del *Diccionari català-valencià-balear* per Sanchís Guarner (València 1911-1981) a l'Ajuntament de València el 1951. El qui també fóra redactor de les Normes de Castelló, defensà que el valencià és una modalitat dialectal en l'àmbit del català, com exposà en *La llengua dels valencians*, de 1933.

Des de la fi dels cinquanta, la inquietud pel valencià, l'interès per recuperar-la i expandir-la, i especialment la controvèrsia sobre el seu origen derivaren envers un con-

flicte lingüístic i identitari, unit a l'activitat opositora a la dictadura franquista. La publicació de l'assaig *Nosaltres, els valencians*, el 1962, convertí el seu autor, Joan Fuster (Sueca, 1922-1992), en un referent del valencianisme pancatalanista. El 1969, Rafael Ll. Ninyoles publicà l'assaig *Conflicte lingüístic valencià*, en què destacà el bilingüisme diglòssic favorable al castellà com a idioma d'importació. La bel•ligerància contra el catalanisme en la «Batalla de València» provocà que la normalització ortogràfica incrementara l'espiral del conflicte, com s'esdevingué amb les orientacions que Miquel Adlert Noguerol publicà en el llibre *En defensa de la llengua valenciana: perquè i com s'ha d'escriure la que es parla*, el 1977; unes orientacions que serviren per a elaborar les Normes ortogràfiques de la Reial Acadèmia de Cultura Valenciana o Normes del Puig, el 1979.

En aquesta etapa de conflictivitat, la implantació del bilingüisme pel Reial decret 2003/1979, de 3 d'agost (que regulà la incorporació del valencià al sistema d'ensenyament del País Valencià), la va sancionar l'Estatut d'Autonomia, i tot conclougué amb l'aprovació de la Llei d'ús i ensenyament del valencià.



48- Full volant Nosaltres ¡No!, 10-05-1980 [AD].



**49- Senyera de la Comunitat Valenciana.**



**50- Escut de la Comunitat Valenciana.**



52- Senyera valenciana de l'Estatut de Benicàssim, 1981.



53- Article de premsa de Luis Berenguer. *Información*, 01-04-1981 [AD].



## 54- Partitura de l'Himne

# ELS SÍMBOLS

*Noraltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

L'article 5 de l'Estatut d'Autonomia establí que la bandera és la tradicional senyera, formada per quatre barres roges sobre fons groc, coronades sobre franja blava al pal, i preveia que per llei de les Corts Valencianes es podria determinar la simbologia heràldica pròpia de la Comunitat Valenciana. La Llei 8/1984, de 4 de desembre, desplega aquest precepte estatutari.

En el període preautonòmic, els colors que es referien al passat esdevingueren un símbol d'identificació i d'afirmació de confrontades identitats col·lectives. La defensa de la franja blava capitalitzà els sentiments del regionalisme anticatalanista blaver en una estratègia de crispació política i social. La senyera quatrribarrada, usada pel valencianisme pancatalanista, s'oficialitzà per dos decrets de 24 i 30 d'abril de 1978 com a bandera del Consell Preautonòmic del País Valencià. A través d'un altre decret de 17 de juny es va incorporar, com a emblema, l'heràldica del rei Pere II, que era el símbol més antic conegut del Regne de València. La senyera quatrribarrada amb l'escut heràldic al centre fou hissada al balcó de l'Ajuntament de València al costat de la senyera «coronada», bandera de la ciutat. En els actes institucionals del 9 d'octubre de 1979, Rafael Orellano, fundador del Grup d'Acció Valencianista i regidor per UCD després de les primeres eleccions municipals celebrades el 3 d'abril d'aquell any, ideà «l'incendi de la quatrribarrada».

Després d'accedir, en funcions, a la presidència del Consell, Enric Monsonís proposà retirar la senyera quatrribarrada com a bandera institucional, la qual cosa va ser acordada en el Ple del Consell del 14 de gener de 1980. En una situació d'estancament del procés autonòmic, els símbols es convertiren en un objecte de disputa. Els redactors de l'avantprojecte d'estatut consensuaren, a Benicàssim, l'adopció de la senyera amb franja blava, però amb l'escut heràldic valencià en la franja, i el nom de País Valencià en comptes de la denominació de Regne de València. Tanmateix, el president regional d'UCD, Fernando Abril Martorell, declarà que no reconeixia l'acord firmat pels seus representants.



51- Senyera valenciana preautonòmica, 1978-1980.

La llei que regula els símbols de la Comunitat Valenciana i la utilització d'aquests estableix que l'himne oficial de la Comunitat Valenciana és l'himne de l'Exposició Regional de 1909, aprovat pels alcaldes dels ajuntaments d'Alacant, Castelló i València al maig de 1925.

L'himne està constituït per música de Josep Serrano Simeón, i la lletra va ser composta per Maximilià Thous Orts; pot interpretar-se en castellà o en valencià.

# LA REFORMA DE L'ESTATUT



La reforma de l'Estatut d'Autonomia es precipità en la VI legislatura, que estigué presidida per primera vegada pel PP, i s'aprovà després del triomf electoral del PSOE en les eleccions generals del 14 de març del 2004, que donà començament a la VIII legislatura. Després de ser discutida a les Corts, la reforma de l'Estatut de la comunitat autònoma fou la primera que es presentà davant del Congrés dels Diputats, mentre es debatia parlamentàriament l'abast de la reforma de l'Estatut català. Els termes de la reforma aprovada per la Llei orgànica 1/2006, de 10 d'abril, han procurat pal·liar els dèficits estatutaris que havien apartat la Comunitat Valenciana del conjunt de les comunitats històriques, i també adaptar el marc institucional i la política a les noves realitats de la societat valenciana i de l'entorn europeu.

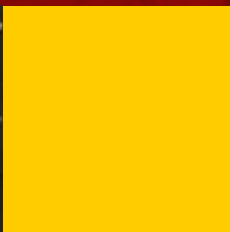
La reforma aprovada defineix la identitat valenciana com a «nacionalitat històrica». No obstant això, en el tràmit parlamentari es rebutjà incorporar-hi la unitat de la llengua catalana, i s'exclugué la denominació valencià-català en disposar que la llengua de la Comunitat Valenciana és el valencià. En matèria lingüística no es reconeixen els drets de les comarques de parla castellana.

La reducció de la barrera electoral del 5% al 3% per a poder accedir a les Corts, que permetria obtenir representació parlamentària a formacions nacionalistes, es va preveure en la reforma estatutària, tot i que el seu desplegament es posposà a l'aprovació d'una Llei electoral. Entre les innovacions, es facultà el president de la Generalitat per a dissoldre les Corts.

El nou Estatut omet la comarcalització del territori valencià, preserva les competències de les diputacions provincials, fa referència a un Servei Tributari Valencià, recupera en part el dret civil foral valencià, preveu una àmplia declaració de drets civils i personals, i inclou un nou articulat sobre l'acció exterior de la Generalitat.

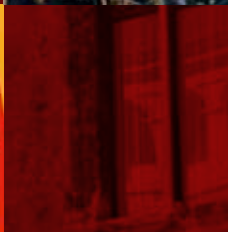
*Nosaltres*

30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA



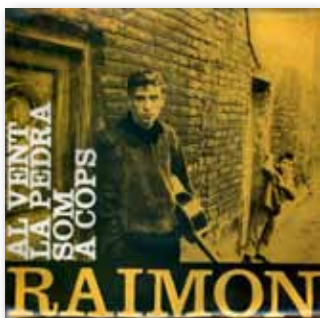
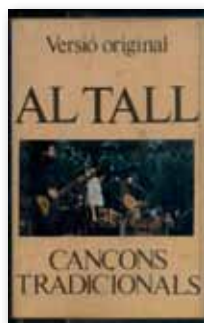
## 30 ANYS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA

per  
l'oficialitat  
de  
la llengua  
catalana al  
país valencià

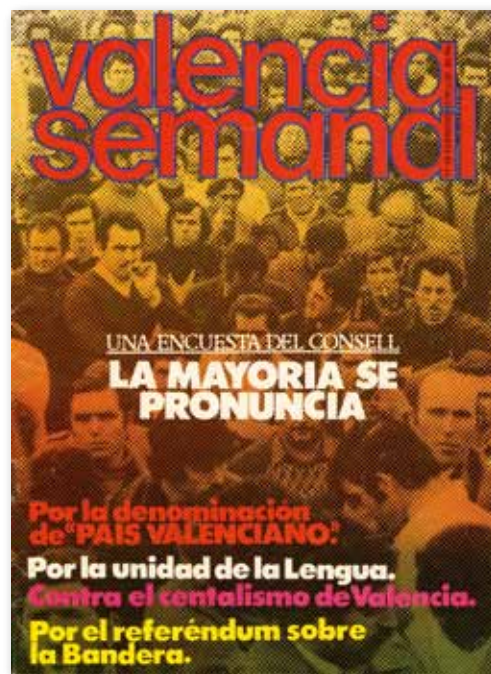
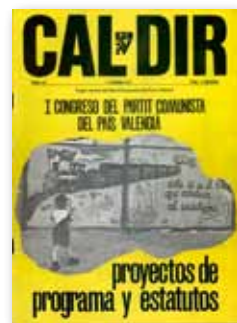


# ANNEXOS

## Vitrines Cartells

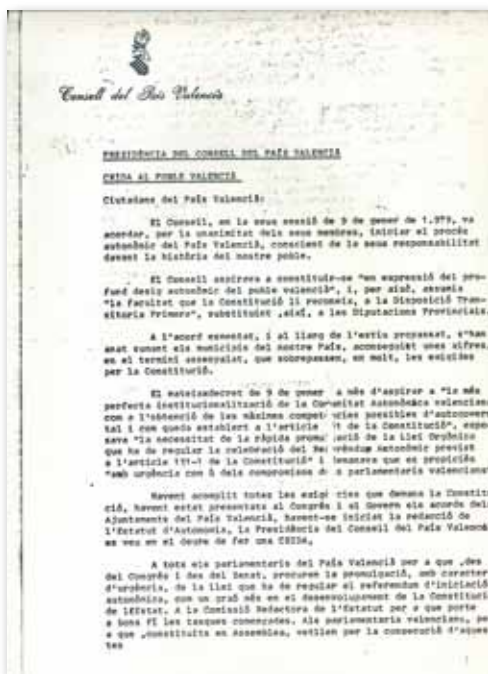


1. RAIMON. *Al vent, La pedra, Som i A cops*, 1962.  
MONTLLOR, Ovidi. *Ovidi Montllor a l'Olympia*, 1975.  
RAIMON. *El recital de Madrid*, 1976.  
CELDRÁN, Adolfo. *Canción del esposo soldado, Al borde del precipicio*, 1976.  
RAIMON. *Lliurament del cant*, 1977.  
MARCOS, Pep. *A peu*, 1980.  
AL TALL. *Cançons tradicionals*, 1980.  
[Arxiu de la Democràcia]
2. Adhesiu 9 d'octubre Alacant [Arxiu de la Democràcia].
3. Volem l'Estatut [Arxiu de la Democràcia].
4. Mapa divisió comarcal Països Catalans, 1971 [Arxiu de la Democràcia].
5. *La Causa del Poble*, núm. 22, gener 1976 [Arxiu de la Democràcia].
6. Col·lecció d'adhesius. Miguel Àngel Martínez Ruiz [Arxiu de la Democràcia].

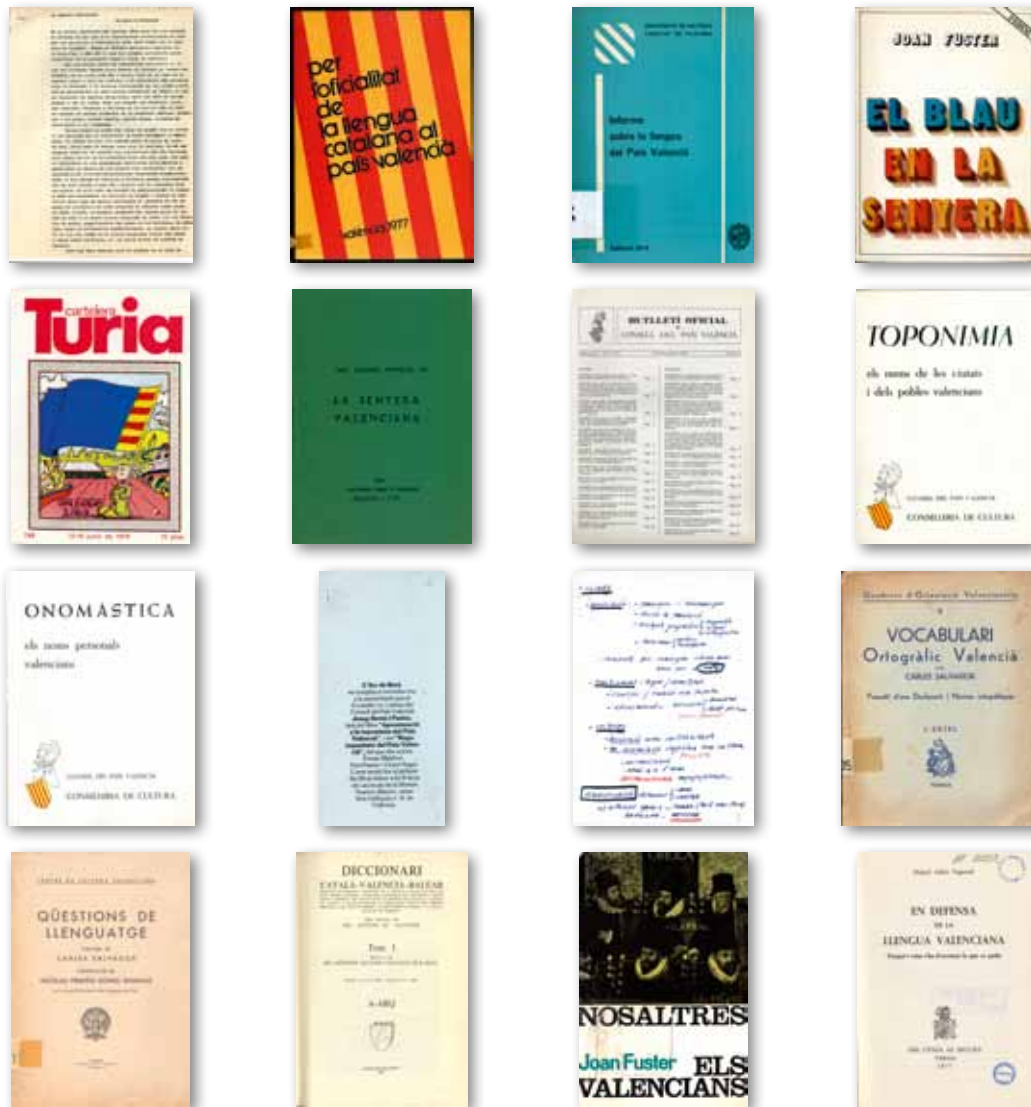


## vitrina 2

1. *Avantprojecte d'Estatut del País Valencià* (Estatut d'Elx), febrer de 1976 [Arxiu de la Democràcia].
2. Aguiló Lúcia, Lluís et al., *Volem l'Estatut! Una autonomia possible per al País Valencià*, 1977 [Arxiu de la Democràcia].
3. *L'autonomia del País Valencià i la seua aplicació pràctica*, 1978 [Arxiu de la Democràcia].
4. *Cal Dir*. Òrgan Central del Partit Comunista del País Valencià, extra núm. 1, setembre 1978 [Arxiu de la Democràcia].
5. *Projecte d'Estatut d'Autonomia del Moviment Comunista del País Valencià i l'Organització d'Esquerra Comunista*, gener 1979 [Arxiu de la Democràcia].
6. *Proposta d'Estatut d'Autonomia d'Unió Regional Valencianista*, març 1979 [Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana].
7. *Projecte d'Estatut Valencià* (Estatut de Benicàssim), 1979 [Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana].
8. *Cien días del Consejo*, 1978 [Arxiu de la Democràcia].
9. *Valencia Semanal*, núm. 59, 11-18 febrer 1979 [Arxiu de la Democràcia].



1. Notes de Josep Bevià sobre entrevista amb el president Suárez, 12 novembre 1977. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
2. *Butlletí Oficial del Consell del País Valencià*, 19 maig 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
3. Comunicat del Consell del País Valencià al poble valencià, Alacant, 22 maig 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
4. ALBIÑANA, Josep Lluís, Conferència en el Club Siglo XXI, Madrid, 30 novembre 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
5. Intervenció del president del Consell en el Plenari de Parlamentaris, 29 desembre 1978 [Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana].
6. Constitució del Consell del País Valencià, Alacant, 9 juny 1979. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
7. Crida al poble valencià de la Presidència del Consell, desembre 1979. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
8. *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, 28 abril 1982 [Arxiu del Congrés dels Diputats].
9. *Diario de Sesiones del Senado*, 14 juny 1982. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].



## vitrina 4

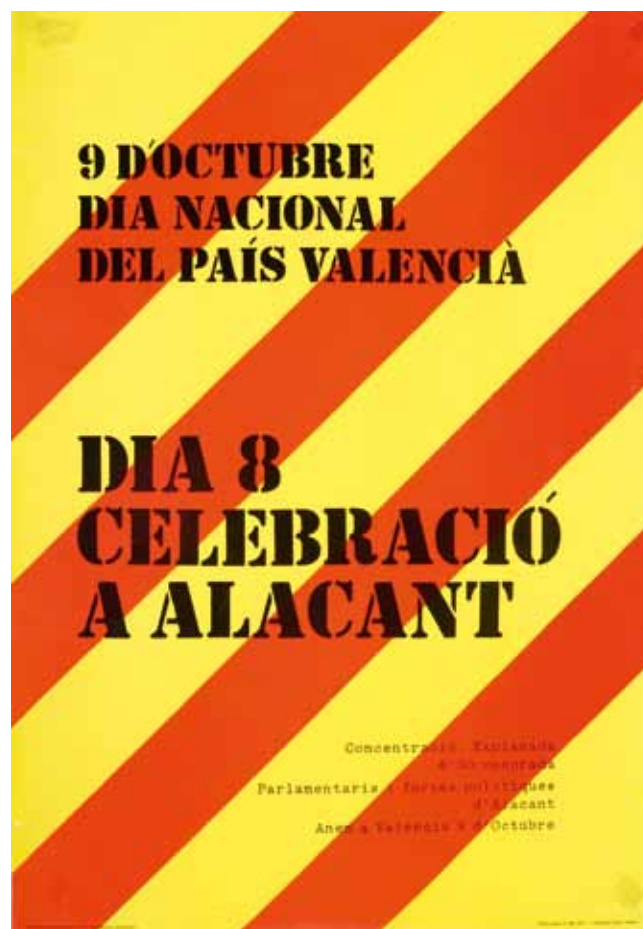
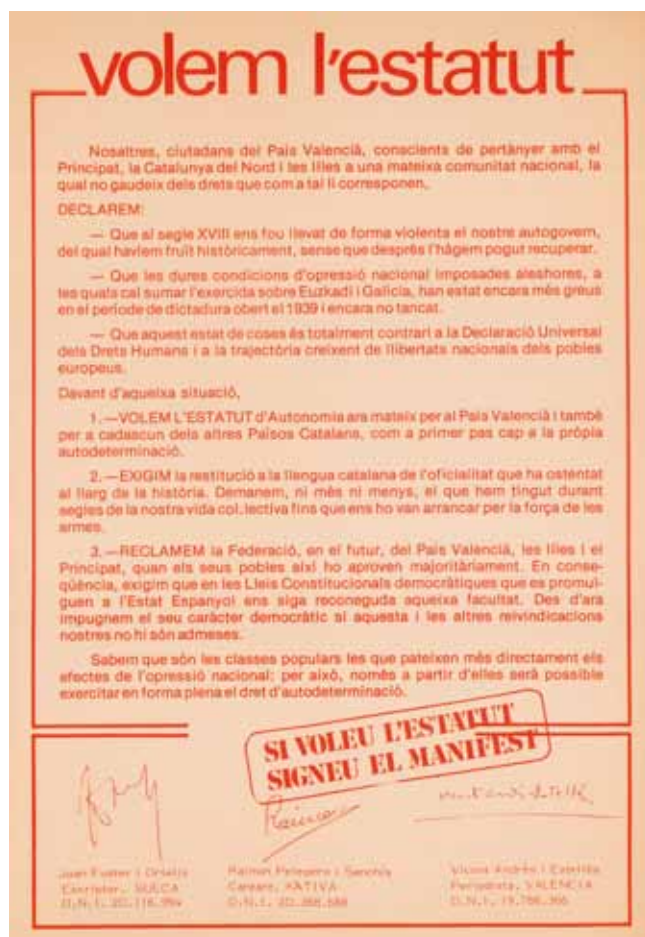
1. Correspondència entre el director del diari *Informació* i Enrique A. Llobregat sobre la senyera, 1977. Enrique Llobregat Conesa [Arxiu de la Democràcia].
2. *Per l'oficialitat de la llengua catalana al País Valencià*, Consells Populars de la Cultura Catalana, València, 1977 [Arxiu de la Democràcia].
3. *Informe sobre la llengua del País Valencià*, Universitat de València, 1978 [Arxiu de la Democràcia].
4. FUSTER, Joan, *El blau en la senyera*, Edicions Tres i Quatre, València, 1978 [Arxiu de la Democràcia].
5. *Cartelera Turia*, 12-18 juny 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
6. FAUS I SABATER, Salvador, *Breu ressenya històrica de la senyera valenciana*, València, 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
7. *Butlletí Oficial del Consell del País Valencià*, 9 agost 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
8. *Toponímia, els noms de les ciutats i dels pobles valencians*, Consell del País Valencià, 1978. Enrique Llobregat Conesa [Arxiu de la Democràcia].
9. *Onomàstica, els noms personals valencians*, Consell del País Valencià, 1978. Enrique Llobregat Conesa [Arxiu de la Democràcia].
10. Targeta d'invitació a l'acte de presentació del llibre *Aproximació a la toponímia del País Valencià*, 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
11. Notes de Josep Bevià per a la presentació del llibre *Aproximació a la toponímia del País Valencià*, 1978. Josep Bevià Pastor [Arxiu de la Democràcia].
12. SALVADOR, Carles, *Vocabulari ortogràfic valencià*, L'Estel, València, 1932.

SALVADOR, Carles, *Qüestions de llenguatge: discurs d'ingrés*, Centre de Cultura Valenciana, València, 1936.

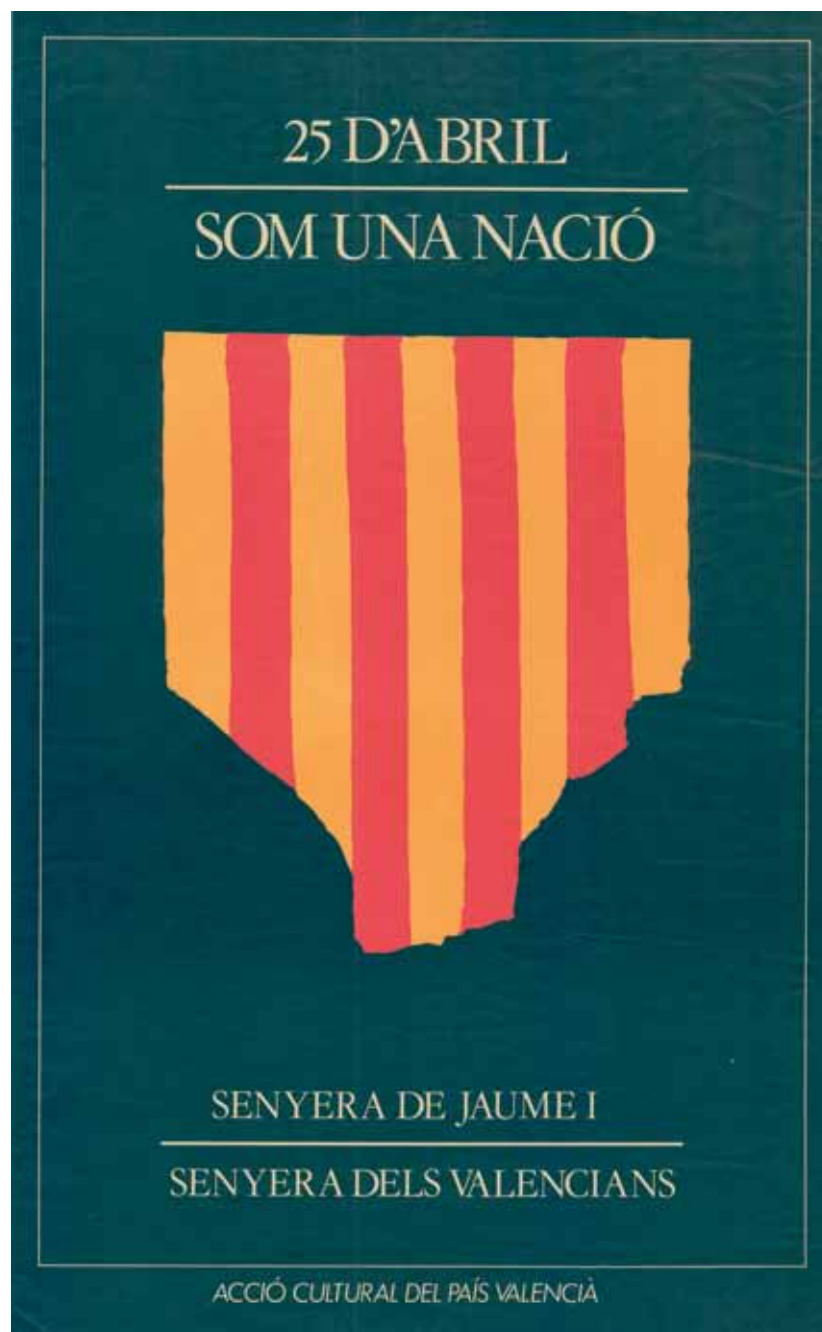
*Diccionari català-valencià-balear*, tom I, redactat per Antoni M.º Alcover i Francesc de B. Moll.

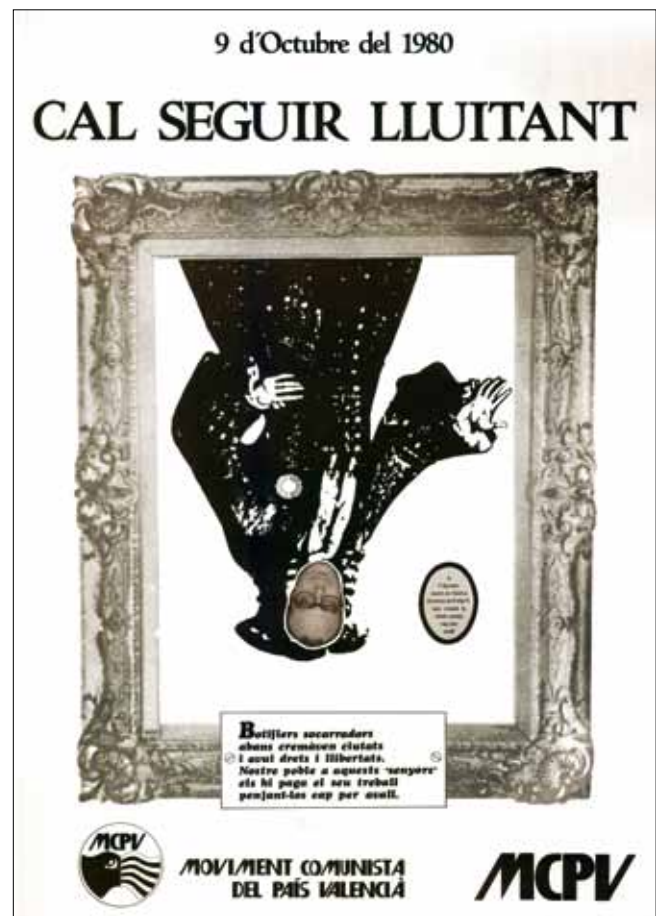
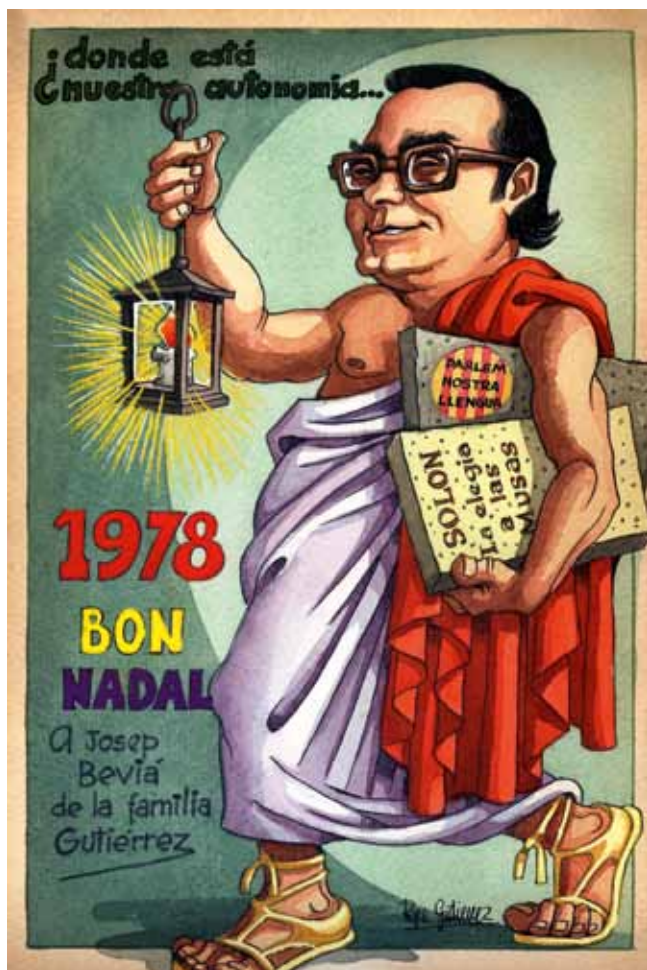
FUSTER, Joan, *Nosaltres els valencians*, Edicions 62, Barcelona, 1964.

ADLERT NOGUEROL, Miquel, *En defensa de la llengua valenciana: perquè i com s'ha d'escriure la que es parla*, Del Cènia al Segura, València, 1977 [Biblioteca Universitària, Universitat d'Alacant].



1. Volem l'Estatut. Manifest dels ciutadans del País Valencià [AD].
2. Cartell que enganxava Miquel Grau quan l'agrediren a la manifestació del 9 d'Octubre a Alacant, 1977 [AD].
3. Convocatòria a la manifestació del 9 d'Octubre a Alacant, 1977 [AD].
4. 9 d'Octubre. Dia del País Valencià, 1977 [AD].
5. 25 d'Abril, som una nació. Senyera de Jaume I, senyera dels valencians [AD].





6. Dibuixos de l'escultor José Gutiérrez a Josep Bevià i José M. Perea sobre l'autonomia del País Valencià, 1978 [AD].
7. Cal seguir lluitant. Moviment Comunista del País Valencià (MCPV), 1980 [AD]



## Cartells bloc III

8. Convocatòria a la manifestació per l'oficialitat del català al País Valencià, 12 d'octubre de 1980 [AD].
9. Auca de la Llei del valencià, 1984 [AD].
10. Anem a escola. Programa educatiu de normalització lingüística [AD].



